

MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH

MODERNÍ DIVADLO

KVĚTEN—ČERVEN 2024
5. ČÍSLO

ADOLF
HOFFMEISTER

IZRAELSKO-
-PALESTINSKÝ
KONFLIKT

JAKUB

KUDLÁČČČ

PODLE
MARY SHELLEYOVÉ
FRANKENSTEIN

JEN SILVERMAN
TEKOUcí PÍSKY

SYLVIE GERMAIN
KNIHA NOCÍ

MIA MATÉK

AMP

MESTSKADIVADLA
PRAZSKA.CZ/
MEDIATEKA

VIDEO V HLAVNÍ ROLI: MATORITA!

SHAKESPEAROVY KOMEDIE
ANTIKA
OSVOBOZENÉ DIVADLO
HAMLET
ROMEO A JULIE
VOJNA A MÍR
BÍLÁ NEMOC
REVIZOR
EVŽEN ONĚGIN
SVEJK/HAŠEK

PODCASTY DIVADLO DO UŠÍ

JÁ, JOHAN*A
KOMEDIE JACK STAVÍ DŮM
TESLA
YERMA
ROBERTO ZUCCO
HONZLOVÁ
VOJNA A MÍR
ROMEO A JULIE
ANDĚLÉ V AMERICE

MODERNÍ DIVADLO

EKOPOEZIE
BĚLORUSKÁ PROTESTNÍ POEZIE

DIVA DLO JE

ÚVODNÍK

3

VIKTORIE ČERMÁKOVÁ
režisérka

Když mne v roce 1980 přijali do divadla, bylo mi 14 let a chápala jsem to jako vykoupení. Měla jsem pocit, že jsem se probudila ze zlého a vlekoucího se snu, že ta doba, kdy nic nebylo skutečné, navzdýcky skončila a dál že už bude stále tenhle společný mejdan, ta hořící srdce a hlavy, že už nikdy nebudu tak propastně sama, že jsem našla svůj domov, svoje určení, svou pravou realitu, a hlavně svou hrdost.

A s jakou pokorou, ostychem a touhou po vyslovení se jsem do světa divadla nahlížela v 15 letech už trochu poučená! Jak pyšná jsem na jeviště stoupala v 25 a s přesvědčením, že tohle moje umění bud' spasí, nebo alespoň nějak zásadně změní svět!

Samozřejmě že přišly propady.

Už je to 44 let. DIVADLO je prostě můj způsob existence, nejen práce, nebo snad koníček, jak by se zdálo. Něco podstatného se tu dozvídám o sobě. Je to asi jako manželství, těžké a krásné, a chce to odvahy k proměně. (Ne, nemyslím těm divadelním s těmi vlásenkami... jsou to proměny z lásky a z nutnosti.)

Práce v divadle je samozřejmě taky práce jako každá jiná a pohybuje se tu množství rozdílných entit, přinášejících problémy a střety. Každý má jiné nastavení, rozdílné cíle a důvody, proč je tady. Kupodivu. Někdy mám pocit, že jsem na konci.

Párkrát jsem se po nějakém vážném neúspěchu, konfliktu či z obyčejné únavy pokusila zaměstnat nějak jinak. To ale nějak nikdy nebyly možné varianty pro mne. Do roka a do dne je ze mne bez divadla jen taková prázdná kukla... 44 let.

No, hlava ani srdce už tak bláznivě nehoří, spíš tak divně brní a nejhůř asi toto poslání snáší můj žaludek. Překvapivě pro mne se totiž už doopravdy v mém životě dějí všechny ty věci, o kterých jsme kdy divadlo jenom hráli. Tak jako kdysi v letech 1980, 1989, 2001 a i dnes, zažíváme je, pozoruji je, je to nádherné, mučivé, objevné a hluboce, propastně smutné. Je to i odvážné, ale i strašně, až k smrti legrační a... jsou to náročné kombinace.

A čím víc toho o životě vím, tím míň mám jistotu, že je o tom možné pravdivě referovat z jeviště. Čelím v téhle době velikým pochybnostem. Zajímá dnes někoho divadlo? Fakt?

Nevadí...

Ne. Nečekala jsem to.

Všechno se zrychluje.

Letos mi umřela máma.

Kdybych to všechno, co se teď odehrává kolem mne i ve mně, neměla už promyšlené, vyzkoušené a předkousané z jeviště, vůbec nevím, jak bych se s tím vším dokázala vyrovnat... Neunesla bych sebe sama. Obdivuji lidi, co chodí do jiné, reálnější práce a mají svou opravdovou, jednu, nanejvýš dvě, tři rodiny a zažívají to všechno v životě jen tak, natvrdo, bez přípravy a bez pomoci autora a dramaturgů, bez humoru v hereckých šatnách a divadelních barech, a hlavně bez potlesku publika...

Naši diváci. Hluboce se vám klaním!

MODERNÍ DIVADLO Časopis Městských divadel pražských.
Šéfredaktorka Lenka Dombrovská (lenka.dombrovska@m-d-p.cz). Korektury Jana Křížová.
Grafika Roman Černohous. Ředitel MDP Daniel Přibyl, umělecký šéf Michal Dočekal.
Zřizovatel Magistrát hlavního města Prahy. Registrováno MK ČR pod číslem E 16755.
Zdarma k dostání v divadlech ABC, Komédie a Rokoko, elektronická verze na www.mestskadivadlaprazska.cz.
ISSN 2571-1423. Náklad 20 000 výtisků. Tisk: Czech Print Center. Dvuměsíčník.
Číslo 5, ročník 18. Datum uzávěrky 15. 4. 2024. Vychází 3. 5. 2024.
Na titulní fotografii je Jakub Kudláč. Foto Patrik Borecký.
Příští číslo vyjde 6. 9. 2024.

PARTNEŘI

bnt attorneys
in CEE

EuroAgentur
hotel
ROKOKO

ZŘIZOVATEL

PRA
HA
PRA
GA
PRA
G

JE JAKUB
KUDLÁČ

DŮLEŽITÉ NA JEDNOM MÍSTĚ

JAKUB KUDLÁČ JE AUTOREM HUDBY K INSCENACI DAVIDA JAŘABA ČURDA – HRDINA JEDNÉ PROHRY, KTERÁ JE UVÁDĚNA V ROKOKU. V SOUČASNÉ DOBĚ SKLÁDÁ HUDBU PRO INSCENACI TEKOUCÍ PÍSKY PODLE HRY JEN SILVERMAN A V REŽII VIKTORIE ČERMÁKOVÉ. POVÍDALI JSME SI NEJEN O HUDBĚ, ALE DOTKLI JSME SE TAKÉ PEDAGOGIKY A FILOSOFIE, OBORŮ, KTERÉ JEHO OSOBNOST DOTVÁŘEJÍ.

Máte radost z divadelních či filmových cen?

Samozřejmě. Je škoda, že je nedostávám za hudbu ke každé inscenaci a ke každému filmu. Ale vážně – dá se říci, že mým hnacím motorem je touha pokaždé zkomponovat to nejlepší, něco, co jsem zatím nevytvořil.

Jak daleko jste se skládáním hudby k inscenaci *Tekoucí písky*, která bude mít premiéru za pět týdnů v Rokoku?

Text je takový rozechvělý a zatím si k němu hledám cestu. Barvu, nebo podobu, nebo chuť hudby teprve ohledávám. Asi to nejvíc připomíná ohledávání nerozparcelovaného pozemku. Nevím ještě, kde jsou hranice, a to nejen proto, že se hra jmenuje *Tekoucí písky*, je to spíš dáno tajemnou povahou psaní Jen Silverman.

To se ale dá říci o každé scénické hudbě, ne?
Víceméně ano. Někdy je ale tvorba definována poměrně jasně, například režijním záměrem. Většinou se však hudba v průběhu

FOTO: PATRIK BORECKÝ

↳ **Martin Donutil a Renáta Matějčková v inscenaci *Čurda, hrdina jedné prohry* (režie David Jařab, premiéra 2023 v divadle Rokoko)**

tvorby díla – ať už filmu, či inscenace – rodí. Samozřejmě pokud nemluvíme o hudebním titulu, kde musí být zkomponováno před začátkem zkoušení.

Tedy skládáte či upravujete hudbu až do generálek?

Režisér či režisérka jsou pro mě prvotní branou k inscenaci, jelikož přirozeně předpokládám, že vědí o hře nejvíc. Od režiséra potřebuji znát všechny jeho pocity, nápady, ideje. Cokoliv, co mě může inspirovat.

V prvním kroku si rád přečtu text sám, ale je to spíš moje pohrávání si, protože vím, že dramatum moc nerozumím. V okamžiku, kdy se jich zmocní hlas herce, dostanou pro mě nové významy. Opravdu mi chybí nějaký typ představitosti, která by mi dovolila odkrývat text dříve, než když je čten hercem. Ale neplatí to u všech textů, knihy čtu radši sám.

Skládal jste hudbu pro různé inscenace stejného titulu, tedy pro jeden text v různých režijních pojetích?

Skládal. Byly to *Plíce* od Duncana Macmillana v Jihočeském divadle, kde to režíroval Adam Svozil, a v Brně pro nezávislé Divadlo poq v režii Alžběty Burianové. A nešla použít stejná hudba dvakrát, protože režijní pojetí bylo zásadně jiné. Obecně se dá říci, že zcela ojediněle lze přesunout hudbu z jednoho projektu do druhého.

Podle jakých kritérií si vybíráte, s kým budete spolupracovat?

Mám štěstí, že mě oslovují sympatičtí a talentovaní režiséři a režisérky, takže nemusím nabídky odmítat kvůli tomu, že bych s nimi nechtěl pracovat. Nejčastěji odmítám z časových důvodů. Ale stalo se mi jednou, že jsem kamarádům nasliboval spolupráce a pak jsem měl během čtyř dnů čtyři premiéry. To bylo kruté.

Kolik filmů či inscenací se dá do roka udělat?

To je opravdu těžké říct, někdy mi jde skládání snadno, až si říkám, že mohu vytvořit hudbu pro libovolné množství filmů či inscenací, pak přijde období, kdy mám pocit, že už nikdy nic neudělám. Mám stejnou měrou děs z prázdného papíru, jako mě chytá euforie z toho, že je plný. Co který den převáží, nikdy nevíte dopředu.

NEZKAMENĚT

Skladatel je ale ve výhodnější pozici než režisér, jelikož si může u jednoho projektu odpočinout od jiného, zvláště, když jsou kontrastní. Nemusí být totiž přítomen dílu každých okamžik.

Je pro vás důležité střídat práci pro film a divadlo?

Je to jiný typ práce a je fajn, když ji mohu střídat. Umožňuje mi to nevyhořet z toho pořád stejného kolotoče. Samozřejmě obě práce mají nějaké konstanty, například v divadle generálový týden, fázi mixu ve filmu. Já to navíc střídám s přednášením, což je další mimochodná aktivita, která mi pomáhá se udržet alespoň trochu příčetným.

Pocitujete při přednášení generační tlaky?

Pocituji, ale jsem, čistě technicistně vzato, někde mezi těmi krajními generacemi. Čímž se nevyčleňuji, spíš si myslím, že poměrně nezaujatě rozumím. Chápu iniciativy *Ne! musíš to vydržet* na DAMU a posléze na FAMU. Některé požadavky se nám mohou zdát přehnané, reakce přecitlivělé, ale vedou k lepším podmínkám ve školách, a to pro všechny. Mám dcery, které budou brzy nastupovat na vysokou školu, a budu rád, když se tam budou cítit co nejlépe, když se k nim pedagogové budou chovat s respektem. Mezigenerační diskusi vnímám jako jednoznačný přínos. Já jsem začal vyučovat v pětadvaceti a musel jsem se naučit ovládat svou moc, která mi

FOTO: PATRIK BORECKÝ

↓ Za hudbu k filmu *Krajina ve stínu* byl Jakub Kudláč oceněn Českým lvem (režie Bohdan Sláma, premiéra 2020)

byla dána pozicí pedagoga. Musel jsem pochopit, že mě studenti nezvou do hospody proto, že jsem jejich kamarád, ale proto, že jim připadá přitažlivé tam sedět s pedagogem.

Jak jste se naučil ovládat svou moc v pozici pedagoga?

Uvědomuji si, že to, co si myslím a pak říkám, musím podávat s jistou dávkou něhy, tak, abych talentům pomohl a nepoškozval je. Musím být opatrný, jelikož má slova mohou mít větší váhu, než si uvědomuji.

Vyhýbáte se důvěrnějšímu či osobnějšímu kontaktu se studenty a studentkami?

Na uměleckých školách to je trochu složitější. Já jsem třeba měl s jedním studentem kapelu a samozřejmě jsme se tímto dost sprátelili. Nechodím třeba s nimi chlastat, ale to je dáno spíš tím, že na to nemám čas.

V divadle si také držíte večírkový distanc?

Trochu ano, ale je to tím, že jsem introvert a nejsem moc večírkový typ. Jinak mám všechny moc rád...

Máte ještě nějakou kapelu?

Ne, chybí mi na to čas a možná i energie. Občas si někde zahraju – myslím na techno party, ale kapelu s nějakým zkoušením, která by se scházela jednou týdně, tak tu nemám.

Hrál jste někdy v divadle či ve filmu? Nabídl vám nějaký režisér roli?

Párkrát jsem vystupoval v tom smyslu, že jsem živě hrál v představení, a když jsem se musel dostat ke klavíru, tak jsem se mohl tvářit jako herec. Hrát neumím, samozřejmě.

A byla by taková nabídka výzva, nebo provokace?

Obojí a skoro určitě bych takovou nabídku odmítl.

Je pro vás důležitý prostor, ve kterém se bude inscenace hrát?

Absolutně. Prostor je neslyšitelný rám pro hudbu. Každý prostor zní jinak, umožňuje něco jiného. Je to podobná situace, když vidím, jak film vypadá. Na začátku si mohu přečíst scénář, ale dokud nevidím skutečný záběr, neumím si ho představit. Scénická hudba funguje jako zvláštní synergie mezi slyšeným a viděným.

Jsou pro vás při komponování důležité také herci? Jejich hlas a projev?

To, jak herci znějí, má pro mě obrovský význam, proto chodím tak rád na první čtené. V textu je zaznačeno vše, co má sémantickou hodnotu, tohle jsou asémantické projevy, které se ovšem na významu díla podílejí.

To je moc hezká a pravdivá věta, a musím se tedy zeptat na vaše studia filosofie. Co vám dala a ovlivňuje vás stále?

Tahle životní etapa rozhodně není uzavřená, jelikož filosofické texty jsou mi nesrozumitelné dodnes. Studia filosofie pro mě byla opravdu nečekaným obohacením. Když jsem na studia nastupoval, nevěděl jsem, zda budu diplomatem, filosofem, nebo

→ Spolupracoval také s dramatikem a režisérem Miroslavem Bambuškem, například na site-specific projektu *Uran* (premiéra 2011 v protiatomovém krytu v Drnově)

↘ Za hudbu k *Bakchantkám* obdržel Jakub Kudláč Cenu divadelní kritiky, v inscenaci vystupuje také kapela Bert & Friends (režie Jan Frič, premiéra 2023 v Národním divadle)

hudebníkem. Měl jsem obsesi na Platóna a Aristotela, ta mě zcela neopustila, ale rozšířila se na další texty a autory. Filosofie mě naučila abstrahovat a formulovat, intuitivní stránku jsem měl, myslím, rozvinutou už dříve.

A týká se toto ovlivňování i hudby?

Ano! V hudbě je samozřejmě obsažena velká část pudovosti, ale hudba představuje také koncept. Je složitě říci, co s čím souvisí a co k čemu vede. Mě se často ptali, co budu dělat, když jsem na konzervatoři studoval skladbu, pak se mě ptali, co budu dělat, když jsem na vysoké studoval filosofii. Jediná rozumná odpověď byla, že netuším. Ale je nedohledatelné, čím bych byl,

FOTO: ARCHIV

FOTO: PATRIK BORECKÝ

JAKUB KUDLÁČ (*1978)

Vystudoval skladbu na bratislavské konzervatoři a poté filosofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Věnuje se tvorbě scénické a filmové hudby, přednáší na FAMU. Napsal hudbu k filmům *Lov na černého žraloka* (režie David Jařab), *Zlatý podraz* (režie Radim Špaček), *Modrý tygr* (režie Petr Oukropec), *Krajina ve stínu* (režie Bohdan Sláma), seriálu *Božena* (režie Lenka Wimmerová) či *Stíny v mlze* (režie Radim Špaček). Vytvořil hudbu zhruba ke stovce inscenací, spolupracoval například s Davidem Jařabem (*Macbeth – Too Much Blood*, *Sherlock*, *Čurda – hrdina jedné prohry* ad.), Janem Fričem (např. *Král Oidipús*, *Faust*, *Tartuffe*, *Bakchantky*), Štěpánem Páclm (*Konec masopustu*, *Brand Oheň*, *Krvavé křtiny*, *El Principe Constante*, *Ivanov*, *Modrý pták*, *Z prachu hvězd...*), Natálií Deákovou (např. *Zámek*, *Je třeba zabít Sekala*, *Srpen v zemi indiánů*, *Caligula*, *Mefisto*, *Linie krásy*, *Modrovous*).

Získal Českého lva za nejlepší hudbu pro film *Krajina ve stínu* (premiéra 2020) a Cenu divadelní kritiky za hudbu k inscenaci *Bakchantky* (premiéra 2023).

kdybych věci dělal jinak. A i když jsem dělal něco možná zbytečně – protože jsem se nestal profesionálním filosofem –, tak se přece jen studium podílelo na tom, čím jsem teď.

Čtete ještě filosofické knihy?

Někdy ano, ale radši beletrii. Teď čtu třeba *Empusion* od Olgy Tokarczuk. Tu knihu mi dala moje žena.

A co vás vlastně baví na vyučování?

Musím neustále reformulovat to, co vím. Je-li flexibilita základem a prvotním příznakem života, tak zkamenělost je jeho opak, a právě přednášením, formulováním, přetvářením se udržuji při životě.

Bojíte se smrti?

Jasně.

Své, nebo jakékoliv?

Jakékoliv, ale své hodně.

Uklidňuje vás, že po vás jako skladateli zůstane něco víc, dílo?

Mohl bych parafrázovat Woodyho Allena – nechci, aby mé dílo bylo nesmrtelné, chci, abych byl nesmrtelný já.

Proč tvoříte?

Protože to je láska. Má účel sama v sobě. To je to jediné, bez čeho se to nedá dělat. Nejprve vám rodiče říkají, že se tím neužíváte, odrazují vás a vy vlastně sám víte, že to není nejideálnější kariérní volba. Takže to dokáže odůvodnit pouze vášně.

Nebo ambice...

Nebo obojí. Otázka je, co je zdrojem pohybu, pokud by to byly ambice, tak bych jen toužil po uznání, a to je pro tvorbu málo. Mě zkrátka taky baví skládat. A taky mě napadá Magorovo: „*Kdybych měl ambice, měl bych jich ještě více.*“ Ale netuším, proč to říkám.

Jak chcete vyplnit čas, než umřete?

Čas do smrti bych nejraději vyplnil posloucháním a psaním hudby.

Zeptám se radši na něco jiného – jaké byly a jsou vaše hudební inspirace?

Vyrostl jsem na rockové hudbě, kterou poslouchali má rodiče, vlastně jsem vyrostl na Dylanovi a Waitsovi. V pubertě jsem začal chodit na klavír a přemýšlel jsem, co rodiče nejvíce zklame, přišel jsem na to, že to bude klasika. A láska k vážné hudbě mi zůstala, ať už hovoříme o vážné hudbě staré, či té z 21. století. V postpubertě mě opustil snobismus a začal jsem se zase více zajímat o populární hudbu, která může být stejně dobrá jako ta klasická.

Jsem vděčný za cokoli, co jsem ještě neslyšel. Toho je sice stále většina, ale spíš tím myslím, že mám rád, když mě něco v hudbě stále dokáže překvapovat. Poměrně nedávno jsem třeba objevil techno scénu a skrze ni jsem se dostal k širšímu poli elektronické hudby.

Kdybyste měl nabídku složit moderní operu či techno muzikál, co byste si vybral? Moderní operu, nebo techno muzikál.

A kde by se to mělo hrát?

Zlatá kaplička by se mi líbila. Čím větší divadlo, tím je větší pravděpodobnost, že vám dokážou nabídnout potřebný aparát pro tvorbu. Například, že mají korepetitora a počítají s ním po celou dobu zkoušení. Taky bych předpokládal, že pochopí, že po mně chtějí práci tak na dva roky a že mi to umí zaplatit.

Stále však spolupracujete s alternativní scénou. Co vás na této tvorbě baví?

Je to pro mě elixír mláde, který nutně nesouvisí s věkem. Je důležité nezkaženě na jednom místě. Jak říká Henri Bergson – je důležité přizpůsobovat se novým kontextům. Proto mě baví, že mohu pracovat ve filmu i divadle, a když v divadle, tak nejen v tom největším.

Vzhledem mi připomínáte Křištofa Kintera a hlasovým projevem, díkčí Václava Havla. Kdo vám je bližší?

Křištof. Ale mám je rád oba.

LENKA DOMBROVSKÁ

autorka je šéfredaktorka Moderního divadla

JEN SILVERMAN
TEKOUCÍ PÍSKY

REŽIE
PŘEKLAD
DRAMATURGIE
VÝPRAVA
HUDBA
HRAJÍ

VIKTORIE ČERMÁKOVÁ
ESTER ŽANTOVSKÁ
KRISTINA ŽANTOVSKÁ
EVA JIŘIKOVSKÁ
JAKUB KUDLÁČ
EVA SALZMANNOVÁ, IVANA UHLÍŘOVÁ,
MARTINA JINDROVÁ, DANA BATULKOVÁ,
TOMÁŠ MILOSTNÝ, SÁRA AFFAŠOVÁ

PREMIÉRA
REPRÍZY

25. 5. V DIVADLE ROKOKO
1., 6. A 15. 6. V DIVADLE ROKOKO

JEN
SILVERMAN

HRA

S

ZÁVĚRY

SVĚT TAJEMNÝCH A DRSNÝCH ANGLICKÝCH BLAT DODNES LÁKÁ NEJEN FANOŠKY DOYLOVA NEJSLAVNĚJŠÍHO ROMÁNU PES BASKERVILLSKÝ, ALE JE NEODMYSLITELNĚ SPJAT I S ROMANTICKO-GOTICKÝMI ROMÁNY NA VĚTRNÉ HURCE A JANA EYROVÁ SESTER BRONTĚOVÝCH. JSOU TO PŘÁVĚ DOPISY STARŠÍ ZE SESTER CHARLOTTE, KTERÉ INSPIROVALY JEN SILVERMAN K NAPSÁNÍ HRY TEKOUCÍ PÍSKY (V ORIGINÁLE THE MOORS, 2017), JEŽ VYUŽÍVÁ ATRAKTIVNÍ DOBOVÝ RÁMEC TEMNÉ VIKTORIÁNSKÉ DOBY K SOUČASNÉMU POHLEDU NA UNIVERZÁLNÍ TÉMATA OSAMĚLOSTI, RODINNÝCH VZTAHŮ I POSTAVENÍ ŽEN VE SPOLEČNOSTI.

Na rozdíl od britské literární klasiky Silverman volí formát černé komedie okouřeněné o surrealistické prvky. Tento formát umožňuje si lehce pohrávat nejen s žánrem, anachronismy, ale i s genderovými rolemi slavných literárních postav či tragickými osudy rodiny Brontëovy. Divadlo Rokoko tuto hru plnou literárních aluzí uvede v české premiéře 25. května v režii Viktorie Čermákové.

LITERÁRNÍ KLASIKA, NEBO SOUČASNOST? Jen Silverman k propojení historických kontextů nabádá již v úvodní scénické poznámce: „Čas –

čtyřicátá léta 19. století... tak nějak. Místo – nehostinná blata. V Anglii... nebo jinde? Na Větrné hůrce, Jana Eyrová, sestry Brontëovy, něco na ten způsob. Nicméně: postavy mají americký přízvuk. Táhle hra je o současnosti.“ Tento zcizující efekt je posílen tím, že Silverman doporučuje, aby postavy hráli herci různých etnik, s upozorněním, že v žádném případě nemají být herci jiného než bílého etnika obsazení do rolí zvířat, která osazenstvo této komedie zdárně doplňují jako plnohodnotné mluvící postavy. V českém kontextu je tento požadavek samozřejmě nesplnitelný, překladatelka Ester Žantovská tak zvolila variantu nahrazení nedobového akcentu i multietnického obsazení použitím současných hovorových výrazů, které mají tuto významovou nápo vědu pro diváky nahradit.

Pro pochopení hry a důmyslných hříček je však podstatnější alespoň základní znalost díla sester Brontëových a jejich osudů. Nabízí se však i spojení s dalšími britskými klasiky – od již zmíněného Arthura Conana Doylea k Agathě Christie a obecně i k literární tradici gotických a detektivních románů, která právě ve viktoriánské době dosahuje jednoho ze svých vrcholů. Už jména postav (Agatha, Emily, Branwell – jediný bratr Brontëových) či přítomnost obrovského psa ve vřesovištích, rozlehlé viktoriánské panství uprostřed divoké

a kruté přírody a klasické schéma příchodu guvernanky (odkaz nejen k Janě Eyrové, ale i k románu méně slavné další sestry Brontëové, Anne, a jejímu působivému románu Agnes Grey) do uzavřeného prostředí tajuplného sídla s excentricky se chovajícími sestrami i služebnou, které vrcholí brutálním násilím mezi lidmi i zvířaty, jsou zkrátka zábavnou hříčkou i poctou fascinujícím literárním světům, které již po století neodolatelně přitahují další a další generace čtenářů.

KONVERZACE S HLASEM Z DOPISŮ Četba dopisů Charlotte Brontëové byla Jen Silverman útěchou po tragické osobní ztrátě. Je to právě osamělost, izolovanost, ale i aktuálnost Brontëových, jež hru Tekoucí písky inspirovala: „Ty dopisy jsou velmi vzrušující! Promlouvají silným hlasem, působivým jako svět větrem bičovaných pustých blat, který popisuje. Fascinovala mě myšlenka, že tato žena žila dva životy: na jednu stranu žije jako stará panna v domě uprostřed ničeho, ale zároveň promlouvá odvážným hlasem spisovatelky a vydává se do neznámých dálek, do míst, která jsou pro ni samotnou nedosažitelná.“¹

Je to právě nespoutaná představitost, emocionální rozjitřenost, vášně, touha a odvaha nahlédnout do nejtemnějších

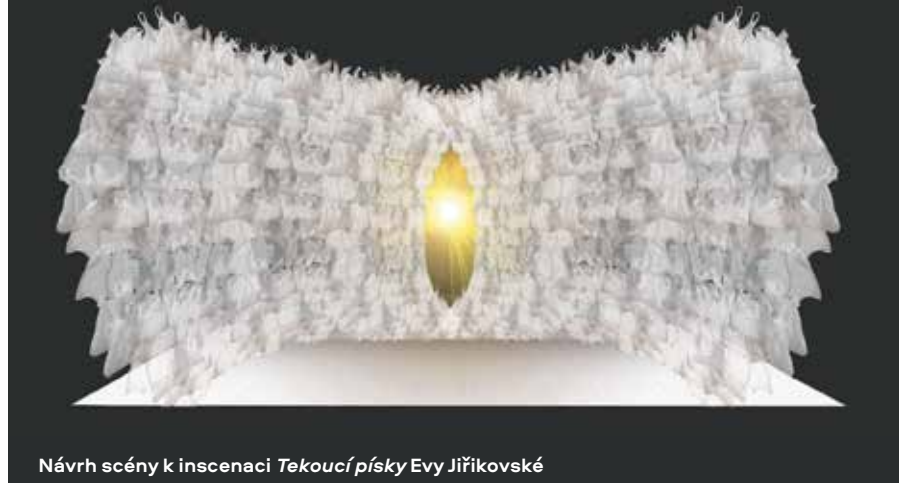
koutů lidských duší, které na dílech sester Brontëových obdivujeme. Často si však pokládáme otázku, jak je vůbec možné, že někdo, kdo žil v tak extrémní izolovanosti a osamělosti – rodina bydlela na faře vedle hřbitova v severoanglickém městečku Haworth, které ve své době bylo nechvalně proslulé nehygienickými podmínkami a vysokou úmrtností –, mohl vytvořit tak silné příběhy a podmanivé postavy jako Janu Eyrovou či Catherine Earnshawovou a Heathcliffa. Ačkoli tragický osud rodiny Brontëovy inspiroval vznik několika knih, filmů a je hnacím motorem brontëovského turistického průmyslu, mnohé zůstává záhadou. Všichni členové rodiny zemřeli předčasně, otec Brontë přežil všechny své potomky. Poslední nazivu zůstala Charlotte, která zanechala osobní korespondenci. O Emily kromě několika povrchních dopisů, hrstky básní, pár kreseb a deníků psaných se sestrou Anne s několikaletými pauzami nevíme téměř nic. Britský básník Ted Hughes označil Emily za „nejpodivnější ze tří divných sester“.² Vynořují se nesčetné spekulace o autismu, anorexii, Aspergerově syndromu, kterým měla Emily trpět.

Charlotte po sestřině předčasné smrti napsala její krátký životopis, ale vyjasnění záhad příliš nepomohla: „Dnes se kulturní historikové dívají na sestřin portrét Emily velmi kriticky. Vidí v něm především snahu kontrolovat narativ o sestřích a čelit představě, že pokud se za Belloujmi skrývaly ženy, psaly nevhodně pro své pohlaví. Podle History Today Charlotte toužila po uchvácení věhlasu především pro sebe.“³ Tato možná rivalita, emocionální závislost, žárlivost umocněná klaustrofobním prostředím jsou hlavními zdroji napětí i ve hře Tekoucí písky, jsou sice prohozena jména postav – sestry Brontëovy se zde jmenují Agatha a Huldeygarda a Emily je jméno guvernanky, inspirace reálnými osudy se nabízí ihned: „Agáta. Starší ze sester. Stará panna. Pavoučí. Nebezpečná. Mocná. Huldey. Mladší ze sester. Stará panna. Píše si deník. Chce být slavná.“ A je to právě deník a Agathino odsouzení ubohé literární kvality sestřina psaní, které Huldey nakonec vyprovokuje k vraždě. Ovšem až poté, co o činu složí baladu, kterou, doufá, si budou lidé zpívat na věky věků: „JÁ / NEJSEM / NUDNÁ!!!! JÁ / JSEM / SLAVNÁ! JSEM / PŘÍŠERNĚ / SLAVNÁ! MÁM / PÍSNÍČKU!!! / O MNĚ! JSEM / JEDINÁ / KDO TU MÁ / PÍSNÍČKU!!!“

Přes všechno obdiv k Brontëovým a nespočet nabízejících se literárních aluzí a možných inspirací Silverman podotýká, že první verze hry Tekoucí písky vznikla během tvůrčího pobytu v americkém Williamsonu za jediný týden. Psaní první verze se zpočátku nelíšilo od psaní jakékoli jiné realistické hry, hra nevznikla a priori s myšlenkou, že se bude zabývat literárními žánry: „Díky několikaměsíčnímu ponoření do dopisů Charlotte Brontëové to tehdy byl zkrátka divadelní jazyk, který se nabízel.“⁴ V žádném případě se nejedná o pouhou adaptaci Brontëových, ale spíše o pokračování rozhovoru s oním silným hlasem z dopisů o tématech „intimity, viditelnosti,

JEN SILVERMAN

(*1992) Věnuje se psaní divadelních her, televizních scénářů i prózy již od studií komparatistiky na prestižní americké Brown University. Identifikuje se jako nebinární jedinec a ve své tvorbě zpracovává témata jinakosti. Je předním hlasem queer dramatiky a sklízí úspěch nejen v newyorských „off-Broadway“ divadlech, ale i v Evropě či v Austrálii. „Miluji divadlo hladu a touhy. Odvážné, nebezpečné, niterné, které je psáno pro tělo a skrze něj. Divadlo, které se ničeho nebojí a totéž vyžaduje od publika. Divadlo, které vypráví ohromující příběhy napříč kulturami a jazyky, divadlo, které dává hlas lidem se složitými a rozporuplnými identitami. Divadlo, které zanechává modřiny,“⁵ říká Jen Silverman a dokazuje tím, že patří k současné mladé progresivní generaci amerických dramatiček a dramatiků, kteří se snaží nabourávat „hluboce zakořeněný machistický heteronormativní diskurz“. Píše hry, které jsou jiné: „Chci psát agresivní, složité strukturované, temné komediální hry, v nichž budou vystupovat ženské a queer postavy zkoumající různé aspekty identity, zkoumající hluboce zakořeněné vzorce myšlení a chování, a také domácí, jakožto i institucionalizované násilí...“⁶ – a kromě vlastní tvorby mimo jiné scénáře k oceňované minisérii pro Netflix Tales of the City (2019). Vyučuje tvůrčí psaní na univerzitách v lowě a New Yorku. V Čechách byly již dříve uvedeny divácky přístupné komedie Jen Silverman – Přítelkyně (Divadlo Ungelt, 2019) a Mrk (Malá scéna Divadla v Dlouhé, 2021). Tekoucí písky jsou hrou mnohem temnější, ale o to zábavnější.

Návrh scény k inscenaci Tekoucí písky Evy Jiřikovské

izolace a touhy“.⁵ Teprve při prepisování a upravování první verze hry Tekoucí písky přišlo na řadu vědomé pohrávání s literárními žánry, divadelní „řemeslo“ a zužitkování předchozích divadelních zkušeností Jen Silverman z amerických divadel.

QUEER PERSPEKTIVA Jen Silverman se identifikuje jako nebinární a téma genderové identity a sexuality se ve hře Tekoucí písky objevuje v několika rovinách. Rozervaný romantický hrdina Rochester s temným tajemstvím z minulosti, který v románu Jana Eyrová skrývá svou nepřítomnou první ženu v odlehle části zámku, je zde přítomen jen jako svůdný mužský hlas z dopisů, který guvernanku Emily přiláká do odlehleho sídla. Branwell je totiž zazděný na půdě: „Po otcově smrti nám Branwellovy nepředloženosti začaly notně otravovat život. S Branwellem na půdě je život zase o dost méně otravný.“⁶ Krutá a bezcitná Agatha, stejně jako nehostinná blata kolem, je však schopná i silných citů a je velice schopná manipulátorka. Zdanlivě nevinná Emily si s ní v ničem nezadá.

Jen Silverman převrací genderové role s naprostou samozřejmostí a píše svůdnou scénu, ve které to mezi Emily a Agathou začne jiskřit podobně jako mezi Jane Eyrovou a jejím zaměstnavatelem. Nenucenost, se kterou Emily začne romantický vztah

s Agathou, je jedním z jasně současných momentů této hry. Přestože Jen Silverman podle recenzentů nabízí současnou „queer interpretaci dopisů Charlotte Brontëové“⁷, je nutné podotknout, že tento aspekt rozhodně není jediným klíčem k této důmyslné komedii o lidské osamělosti a temných aspektech viktoriánské, ale i současné doby.

HANA PAVELKOVÁ

autorka je anglistka a překladatelka

- 1 Jen Silverman, The Beautiful and the Dangerous in *The Moors*, *American Theatre*, 21. července 2017.
- 2 Ted Hughes v článku Záhada osobnosti Emily Brontëové: Nejpodivnější ze tří sester, *Český rozhlas*, 31. července 2018.
- 3 Tamtéž.
- 4 J. Silverman, *The Beautiful...*, op. cit.
- 5 Tamtéž.
- 6 Tamtéž.
- 7 Neha Kale, Brontë letters inspire queer retelling, *The Sydney Morning Herald*, 7. února 2019.
- 8 Jen Silverman v programu ke hře *Přítelkyně*, <https://www.divadlounge.cz/file/4721/pritelkyne-program.pdf>.
- 9 Tamtéž.

Rytina Theodora von Holsta na frontispisu knihy *Frankenstein*, která vyšla roku 1831 v Londýně

PŘÍBĚH O LIDSKÉ PÝŠE, ALE TÉŽ SAMOTĚ

FRANKENSTEIN

VLIV SOPKY TAMBORA NA SVĚTOVOU LITERATURU JE NEZANEDBATELNÝ. MINIMÁLNĚ TEDY NA TU ANGLICKOU. SOPEČNÉ ERUPCE PROBÍHALY OD 5. DO 10. DUBNA 1815 A ŽIVOT STÁLÝ NĚKOLIK DESÍTEK TISÍC LIDÍ V BEZPROSTŘEDNÍM OKOLÍ SOPKY. TO VŠAK NEBYL JEDINÝ DOPAD. O ROK POZDĚJI PŘIPRAVILI EVROPU O LÉTO. VÝRAZNĚ POKLESLA TEPLOTA, NEURODILLO SE, PŘIŠLY HLAD A BEZNADEJ.

Urodilo se nicméně literárně. Temné a chladné léto trávil lord Byron se svými přáteli u Ženevského jezera. Ve skupince, již básník Southey označil za „společensví incestu“ (a později se kvůli tomu stal terčem nevybíravé Byronovy satiry v *Donu Juanovi*), byl ještě Byronův osobní lékař Polidori, jeho někdejší milenkou Claire Clairmontová a Shelleyovi. Ti sem dorazili po dlouhém cestování. Na útěku z Anglie nejprve strávili nějaký čas ve Francii, pobývali v Německu (zde mimo jiné navštívili hrad Frankenstein, který později inspiroval název slavného díla) a při své druhé cestě na kontinent zakotvili v Rousseaurově Ženevě. Byron ve ville Diodati napsal třetí zpěv *Childe Haroldovy pouti*, který mimochodem Mary Shelleyová obětavě přepisovala.

Vznikly zde ale ještě další texty. Skupinka se rozhodla uspořádat literární soutěž a jejím produktem byla dvě pozoruhodná díla. *Upír* Byronova lékaře Johna Polidoriho

a *Frankenstein* Mary Shelleyové. Obě čerpala z tradice tzv. gotického románu, obě založila určitou tradici. *Upír* lze považovat za jeden z prvních hororů s upířskou tematikou, *Frankenstein* je jedním z prvních dystopických sci-fi: obraz zkázy způsobený vytvořením nepovedeného androida.

SMRT A OSAMĚNÍ

Frankenstein byl z obou zmiňovaných románů výrazně lepší: předně lépe napsaný (vypravěčská suverenita mladé autorky je vskutku pozoruhodná), ale nabídl zajímavější téma a možnost různých interpretací. Klasické dílo anglické literatury, za které *Frankenstein* dnes právem považujeme, mělo okamžitý úspěch. Když se Mary Shelleyová po tragické smrti svého muže v roce 1822 vrátila do Londýna, kniha dokonce žila vlastním životem na divadelních prknech – dočkala se několika zpracování. Autorka se na jedné straně mohla radovat z úspěchu díla, na straně druhé musela tuto popularitu vnímat se smíšenými pocity. Jednak z inscenací neměla žádná tantiémy, jednak dramaturgové předlohu velmi silně a značně svévolně upravovali. Každopádně právě díky této popularitě vstoupil *Frankenstein* do obecného povědomí, kde se usadil ve vychýlené podobě jako „monster“: jméno bylo mylně spojováno s výtvořem Viktora Frankensteinem.

Shelleyové se v jejím prvním díle podařilo geniálně spojit hned několik inspirací: vlastní zkušenost, rozčarování z některých

romantických idejí, především tragického heroismu a skepsi vůči osvícenské vládě rozumu a vědy.

V době, kdy psala *Frankenstein*, za sebou měla tolik, že by to vydalo na dva životy – a přitom jí nebylo ještě ani dvacet. Bláznivě se zamilovala do obdivovatele svého otce, básníka Shelleyho a utekla s ním z Anglie. Tím si vysloužila hněv otce, ale i zavržení ze strany anglické společnosti. Shelleyho nepochybně milovala do konce života, ale úplně idylický vztah to nebyl, zejména kvůli partnerovu sobectví, nevěrám a posedlosti vlastním dílem. V roce 1815 předčasně porodila dceru, která ale po týdnu zemřela, v roce 1816 se sice mohla za Shelleyho provdat, ale to jen proto, že jeho první manželka spáchala sebevraždu – což reputaci Shelleyových v Anglii ještě zhoršilo. V roce 1816 porodila další dítě, syna, který se dožil pouhého roku. Téhož roku spáchala sebevraždu její nevlastní sestra Fanny Imlayová. Asi není divu, že vztah Shelleyových se vlastně už v době sňatku dostal do krize, která skončila až tragickou básníkovou smrtí. A není náhodou, že od *Frankenstein* se autorčiným dílem jako červená nit vine téma osamění.

Ženeva byla pro řadu romantiků poutním místem – samozřejmě kvůli Rousseaurovi. Jenže v době, kdy se Shelleyovi připojili k Byronovi, už ohledně některých jeho myšlenek panovaly jisté pochybnosti, totiž zda se myšlenky vypuštěné do diskurzu zcela nevymknou kontrole. K nim nepochybně přispěl i teror a chaos v důsledku

PODLE MARY SHELLEYOVÉ FRANKENSTEIN

SCÉNÁŘ	JAKUB MAKSYMOW, LENKA DOMBROVSKÁ, MARTA HERMANNOVÁ
REŽIE	JAKUB MAKSYMOW
DRAMATURGIE	LENKA DOMBROVSKÁ
SCÉNA A KOSTÝMY	OLGA ZIĘBIŃSKA
HUDBA	LAZAR NOVKOV
HUDEBNÍ DESIGN	JURAJ MIŠEJKA
SUPERVIZE PRÁCE S KAMEROU	LUBOŠ HRABEC
OBSAZENÍ	KARIN BÍLÍKOVÁ, DAN KRANICH, JAN STRÝČEK, MARKÉTA LABUSOVÁ (HOUSLE), JAN PUHLÁK (KLAVÍR)

PREMIÉRA
REPRÍZY

8. 6. V DIVADLE KOMEDIE
10. A 19. 6. V DIVADLE KOMEDIE

Francouzské revoluce. Dodejme jen, že s tragickým heroismem, jak bylo naznačeno výše, měla Mary Shelleyová vlastní neblahou zkušenost. Výmluvným dokladem o této zkušenosti je román *Poslední člověk*, láskyplná, leč zároveň kritická vzpomínka na Byrona a Shelleyho.

O VĚDĚ A STVOŘENÍ

Mary Shelleyová zažila důsledky tragického heroismu na vlastní kůži. *Frankenstein* lze číst jako určitou intuitivní předtuchu názoru, k němuž musela dospět. Narušení fungující rovnováhy, jejímž nejlepším příkladem je příroda, vždy stihne krutý trest. Viktor Frankenstein ovládne vědu své doby a myslí si, že pronikl do tajemství přírody, takže ji dokáže měnit. V jeho osobě se spojují dva přístupy ke vědě: mechanický a magický. Viktor dokonale ovládá vědu mechanickou, ovšem mnohem víc ho láká myšlení magické. To vnímalo svět, který je možné rozluštit a dobrat se ke skrytému tajemství. Každá z věcí světa měla svou „signaturu“ a šlo jen o to, umět tyto signatury náležitě číst. Oproti tomu v době osvícenské se studiu přírody věnovala přírodní filosofie (předchůdce biologie, fyziky a chemie), která vnímala svět jako dokonale uspořádaný (princip tzv. deismu – Bůh svět stvořil a dál se o něj nestaral), sestávající z několika provázaných systémů, přičemž cílem vědce bylo tyto systémy poznat a popsat.

Všechny dobové systémy byly postaveny na principu rovnováhy: ať už je to d'Alembert a jeho pojetí pohybu, Laplace a Lagrange a jejich pojetí sluneční soustavy, nebo Newtonova fyzika. Tyto systémy dokonale mechanicky fungují, a pokud dojde k vychýlení rovnováhy, jsou schopny tuto rovnováhu rychle obnovit. Na příkladu lidské společnosti toto velmi působivě demonstroval Thomas Malthus, který tvrdil, že populace roste rychleji než schopnost přírody lidi uživit, proto dochází k pohromám typu hladomorů, epidemií a válek, načež kontrolně volal po kontrole porodnosti.

Viktor Frankenstein tento princip narušuje tím, že stvoří bytost, která má autonomní život. Uvědomí si to velice záhy, jen

už není schopen svůj omyl – pocházející z neomezené pýchy – napravit. Výsledkem této lítosti je i to, že odmítá své bytosti stvořit družku, právě proto, že zahlíží možné důsledky takového kroku, důsledky, které si při práci na původní bytosti neuvědomoval. Pokud použijeme tradičního dělení na osvícenství a romantismus, tak vyznění románu je spíše ve prospěch osvícenských teorií.

Literární kritika přesvědčivě ukázala, že Mary Shelleyová byla s dobovými vědeckými teoriemi dobře obeznámena: buď texty přímo četla, anebo je četla zprostředkovaně. Hlavními vědeckými postavami, které knihu inspirovaly, byli předseda Královské společnosti pro vědu Humphry Davy, Erasmus Darwin a Luigi Galvani. Zatímco chemik Davy věřil v moc vědců manipulovat přírodu kolem nás, Erasmus Darwin pojímal vědce jako toho, kdo především pozoruje. Konflikt mezi těmito dvěma pojetími charakterizuje i *Frankenstein* a jeho drama, přičemž je zřejmé, že Mary zastává spíše názor Darwinův. Ten popsál proces přírodní evoluce, v němž je dvojpo- hlavní rozmnožování na vyšším vývojovém stupni než jednopohlavní. Viktor Frankenstein se tak ve svém projektu pokouší o pohyb zpět a vlastně je „nevědecký“: místo moderní vědy jsou jeho hrdiny Paracelsus a Albert Veliký. Ve své vědecké posedlosti si chce uzurpovat síly, které patří jen přírodě – a je za to potrestán.

NEPŘIZNANÉ OTCOVSTVÍ

Je Viktor Frankenstein novodobým Prométheem? Prométheoské téma u druhé generace romantických básníků rezonovalo obzvláště silně, zejména u Byrona a Shelleyho. Mary Shelleyová toto téma nahlíží z jiné, velmi originální perspektivy. V jejím podání Viktor není trestán jen za to, že se pokusil uzmout si část moci, která je vyhrazena bohům. Jeho proviněním je i to, že stvořil bytost, již odsoudil k samotě. Navíc bytost, která je sice ošklivá (což je ovšem Viktorova vina), ovšem zároveň mnohem citlivější než on sám. Má empatii, dokáže vnímat umění. V tomto ohledu je vlastně

Portrét Mary Shelleyové z roku 1830 autor Richard Rothwell (olej na plátně)

mnohem lidštější než Viktor. A proto vnímá samotou mnohem trpčeji, zatímco Viktor je duševní mrzák. Není schopen přiznat své otcovství a od svého výtvořitele zbaběle prchá – což se mu nakonec stává osudným.

V této souvislosti nelze nepřipomenout některé freudovské interpretace, které Shelleyovo dílo (zejména pak báseň *Alastor*) čtou jako výraz oidipovského komplexu. A dlužno dodat, že třeba tato pasáž z *Frankenstein* dodává tomuto čtení jistou podporu: „Zdálo se mi, že vidím Elizabethu kypící zdravím, jak se prochází ulicemi Ingolstadt. Radostně a překvapeně jsem ji objal, avšak když jsem jí na rty vtiskl první políbení, smrtelně zbledla, její vzezření se proměnilo a mně připadalo, že v náručí držím mrtvolu své matky; její postavu halil rubáš a v záhybech flanely se hemžili hrbitovní červi.“

Navíc textové srovnání rukopisu a vydané verze, kterou redigoval právě P. B. Shelley, ukázalo několik zajímavých věcí: vedle běžných oprav, jako byly chyby v pravopise či náhrada jednoduchých slov anglického původu slovy původu latinského za účelem dosažení vyšší „uměleckosti“, Shelley redakčně zasahoval právě do charakteristicky Viktorova, a to tak, aby vyšel z podání méně negativně. On romantický radikalismus a tragický heroismus vnímal jednoznačně kladně a nekomplikovaně; jeho životní partnerka však měla jinou, osvěžující a realističtější perspektivu.

Dlouho zůstával *Frankenstein* jediným čteným dílem své autorky. Ještě v padesátých letech minulého století byla vnímána hlavně jako družka a editorka Shelleyho. Od osmdesátých let jsme však svědky postupného objevování jejího díla. Dnes si *Frankenstein* sice udržuje své kultovní postavení, nicméně stále častěji je čten nikoli izolovaně, ale jako brána do intelektuálního světa pozoruhodně talentované spisovatelky.

LADISLAV NAGY

autor je překladatel, literární kritik a publicista

KDO JE VE FRANKEN- PŘÍBĚHU ZRŮDA ?

Návrh scény Olgy Ziębińskiej k inscenaci *Frankenstein* (režie Jakub Maksymov)

Z MRTVÝCH TĚL STVOŘIL DOKTOR FRANKENSTEIN ŽIVOU BYTOST, KTERÁ SE NAVŽDY ZAPSALA DO DĚJIN LITERATURY. BYTOST ZLOU A POMSTYCHTIVOU, DĚSIVOU SVÝM VZHLEDEM, VZBUZUJÍCÍ OPOVRZENÍ SVÝM CHOVÁNÍM. ZROZENA BYLA BEZ VLASTNÍ VŮLE, ODMÍTÁNA SVÝM STVOŘITELEM I SPOLEČNOSTÍ. KDO JE V TOMTO PŘÍBĚHU PLNÉM UTRPENÍ SKUTEČNOU ZRŮDOU?

Příběh doktora Frankensteinova napsaný Mary Shelleyovou nás fascinuje už přes 200 let. Není to jen gotický horor o šíleném vědci a jeho děsivém experimentu, ale i nadčasové varování před lidskou pýchou a nezodpovědným zacházením s mocí. Je to také příběh o ztracené otcovské lásce a o tom, jak důležité je milovat.

A i když historie ukazuje, že jsme nepoučitelní, zkusme se na toto klasické dílo podívat novým úhlem pohledu. Co kdyby doktor Frankenstein neselhal jako vědec i otec? A jak bychom se zachovali my na místě Frankensteinova? Dokázali bychom přijmout a milovat bytost tak odlišnou od nás?

NATURE VERSUS NURTURE

Chování Frankensteinova Netvora v čtenářích otevírá otázky, které si lidstvo pokládá opakovaně: Jsme více ovlivněni výchovou, nebo genetikou? Byl by Netvor zlý za všech okolností, prokletý svými geny? Nebo ho zlomilo odmítnutí a kruté zacházení?

Dlouho se věřilo, že dítě je jen malá kopie dospělého, připravená na život od svého narození. Ze náš osud a povaha jsou zakódovány v genech a zbývá nám jen dorůst. Tento pohled však v roce 1690 radikálně změnil John Locke. Podle něj je dítě *tabula rasa*, nepopsaný list papíru, na který teprve píše okolní svět, a to bez ohledu na vrozené predispozice. Jeho teorie zářila relativně krátce, než ji zastínila evoluční teorie Charlese Darwina a opětovný příklon k biologickým, potažmo genetickým faktorům jakožto základům naší osobnosti.

Dvacáté století přineslo ve sporu genetiky versus výchova další zvrat. Objevil se nový psychologický směr – behaviorismus. Behavioristé dali opět prim výchově. Věřili, že vrozené vlastnosti u lidí nehrají zásadní roli a že vychovat lze kdokoli z kohokoliv. John Watson, zakladatel behaviorismu, prohlásil: „Dejte mi tucet dobře stavěných dětí a můj vlastní svět, kde bych je mohl vychovávat, a zaručuji vám, že z kteréhokoliv z nich

náhodně vychovám jakéhokoliv odborníka. Lékaře, právníka, umělce, obchodníka, velitele a klidně i žebračka nebo zloděje. Nezávisle na jeho talentu, sklonech, bez ohledu na vlastnosti jeho předků.“ Za zmínku stojí, že Watson se s tímto prohlášením nespokojil a kolem roku 1920 se opravdu do experimentů s dětmi pustil. Malý Albert, jedenáctiměsíční kojeneček, se stal obětí Watsonovy snahy prokázat vliv prostředí na chování dítěte. Watson udeřil kladivem do kovové tyče vždy, když Albert vztáhl ruce k hračce či zvířeti bílé barvy. U Alberta tak zafixoval silný strach ze všech bílých věcí. Albert s tímto traumatem bojoval až do konce jeho krátkého života (zemřel v šesti letech na následky nemoci).

VÝZVY MODERNÍHO RODIČOVSTVÍ

A takto bychom mohli v debatě o vlivech genů a výchovy pokračovat do nekonečna. Jak už to tak bývá, vždy existují varianty. Vznikají přirozeně i protichůdné tábory, které více než o pravdu bojují o svá tvrzení. Názor, který je chvíli přeceňován, je brzy podceňován a to, co je podceňováno, bývá zanedlouho vyzdvihováno. Důležité je najít rovnováhu. Geny i výchova se vzájemně doplňují. Geny dávají predispozice, ale to, jak se tyto vlastnosti rozvinou a projeví, je do značné míry ovlivněno naším okolím a výchovou.

Svět se neustále mění a spolu s ním i úloha rodičů. Zatímco dřívější generace musely v první řadě bojovat o přežití svých potomků, dnes čelíme novým výzvám. Jsme zaplaveni informacemi a přes stromy přestáváme vidět les. A tak se stalo, že rodiče ve snaze vychovat ze svých dětí „něco“ začali studovat, jak vlastně být rodičem. Názory odborníků, jak správně vychovávat děti, se ovšem mění stejně rychle jako módní trendy. Dříve existovala vědecká doporučení, která rodičům radila projevat dětem méně citu a více je bít. Děti z bohatých rodin tak byly posílány do soukromých internátních škol, které z jejich potomků měly studenými sprchami a pravidelnými výprasky udělat „dobré“ lidi. Generace mých rodičů byla zase vystavena dlouhodobému tlaku, že prospěšnější než kojení je umělé strava.

A v současnosti? Možná s odkazem na naši politickou historii, kdy náš život byl definovaný jasnými mantinely, jsme se rozhodli, že našim dětem dáme víc. Že jim dopřejeme absolutní svobodu a budeme

STEINOVĚ

je chránit před jakýmkoli nepohodlím. A limity nenastavuje nikdo. Možná jsme zapomněli, že limity ve výchově neznamenají zákazy a tresty, neznamenají nemít rád, ale dávají oporu a pocit bezpečí. Odstranit dětem ze života vše nepříjemné a nechat je, aby dělaly jen to, co je baví, nutně znamená, že je brzy nebude bavit nic. Neuropatolog František Koukolík takový stav nazval *otupělou nudou*.

Zajištění veškerých fyziologických potřeb bez jakékoli námahy ničí naši odolnost. Jak Koukolík píše: „*Chcete-li mít odolné děti, naučte je od nejranějšího dětství, že strážně existuje a že je nutné ji unést. Ukažte jim, že opravdu existují zima, borko, hlad, žízeň i tma a jak se snášejí únava a bolest. Musíte jim ovšem nést s nimi a děti musí vědět, že je přítom máte rádi. Že nejde o samoučelný nátlak, ale o něco docela přirozeného.*“

ODMÍTNUTÍ JAKO ZPŮSOB MUČENÍ

Důležitou částí citace je samozřejmě vědomí, že rodiče své děti milují a neopustí je. A není to právě to, čím se doktor Frankenstein ve své „výchově“ Netvora provinil nejvíce? Netvor byl svým stvořitelem stvořen a záhy zavrhnut. Odhozen bez naděje na přijetí a vzájemnost. Žil v nenávisti, utrpení, byl lidmi odmítán, a kdykoli byl spatřen, lidé jím byli zhnuseni. Nenávist a strach ho uvrhly do ticha a izolace. Příběh Frankensteinova nám připomíná, že vztahy jsou nezbytnou podmínkou našeho lidství. Jak poznamenal William James (zakladatel psychologie jako vědního oboru): „*Nelze vymyslet krutější trest, i kdyby to bylo fyzicky možné, než ten, že člověk je vypuštěn do lidské společnosti, aniž si ho byt jediný z jejích členů povšimne.*“

Kontroverze vzbuzující francouzský autor Michel Houellebecq říká: „*Urážka od blbce je pro mě pořád do jisté míry potěšení. A nejspíš je mi příjemnější být uražen než ignorován.*“ Jinými slovy, oba každý svým vlastním

stylem, říkají totéž. Být sám a opuštěný je pro člověka nesmírné utrpení. Ne nadarmo je jeden z nejobávanějších trestů tzv. samotka ve vězení. Spisovatel Charles Dickens, který jednu takovou samotku navštívil, ji ve svých poznámkách shrnul jako mučivou úzkost a dušení zažíva, které je nevyčísitelně horší než jakékoli tělesné mučení.

Být odloučen znamená přestat být člověkem. Erich Fromm potřebu překonat odloučenost nazývá doslova „*opustit vězení své samoty*“. Čím více se vymaňujeme ze sociálních vztahů, tím intenzivněji cítíme odloučenost a spolu s ním vinu a úzkost.

Ale abychom odpověděli na otázku v titulku článku: Kdo je v příběhu opravdovou zrůdou? Rádi bychom ukázali prstem a označili, toto je zlé a toto je dobré, toto je černé a toto je bílé. Takové zjednodušení nám přináší klid. Snažíme se přesunout zlo za hranice nás a tvářit se, že se nás netýká. Je to také ten důvod, proč při setkání s nespravedlností v nás často hrdá myšlenka, že si za to obět může sama. „*Asi ho/ji nějak vyprovokovala. Asi se nechoval/a dobře, asi...*“ Snažíme se tak svoji mysl chránit před krutou realitou. Nechceme vidět, že lidé dokážou být krutí a zlo může postihnout i nás. A možná tak chráníme i sami sebe před uvědoměním, že kus zla neseme i každý sám v sobě. Každý z nás si nese v náručí zář a v týle temnotu.

Philip Zimbardo říká, že zlo i dobro procházejí srdcem každého z nás. Potlačíme falešnou pýchu, že my takoví nejsme. Někdy to znamená čelit nepříjemné pravdě, nezavírat oči před utrpením a nespravedlností, zpochybňovat vlastní úsudky a předsudky, a hlavně dívat se na svět s pokorou a soucitem. Pohádky nám dávají naději, že dobro vždy zvítězí, ale příběh doktora Frankensteinova nám připomíná, že realita je mnohem složitější. Že neexistují dokonalí hrdinové ani beznadějní padouši.

ROMANA MAZALOVÁ

autorka je psychologka a pedagožka

SYLVIE GERMAIN

POETICKÁ FILOSOFKA MODERNÍHO LITERÁRNÍHO SVĚTA

SYLVIE GERMAIN
KNIHA NOCÍ

DIVADELNÍ ADAPTACE,
REŽIE, HUDBA, VÝPRAVA
DRAMATURGIE
VÝTVARNÁ SPOLUPRÁCE
HUDEBNÍ SPOLUPRÁCE
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE
PROJEKCE
HRAJÍ

PREMIÉRA
REPRÍZA

VLAD TROITSKYJ
ANNA TURLO, SIMONA PETRŮ
RUSLANA BASENKO
VERONIKA POZNIAK
DIANA TONIKOVÁ
FRANTIŠEK PECHÁČEK
JULIE GÖTZOVÁ, VERONIKA JANKŮ,
VERONIKA POZNIAK, DIANA TONIKOVÁ,
TOMÁŠ DALECKÝ, PETR KONÁŠ, RADEK MELŠA,
PAVOL SMOLÁRIK, OREST PASTUKH

22. 6. V DIVADLE ROKOKO
24. 6. V DIVADLE ROKOKO

→ **STRUČNÉ SLOVNÍKOVÉ HESLO U JMÉNA SYLVIE GERMAIN(OVÉ) BY MOHLO ZNÍT TŘEBA TAK, ŽE TATO ŽENA, NAROZENÁ 28. DUBNA 1954, JE FRANCOUZSKÁ SPISOVATELKA, JEŽ BÝVÁ POVAŽOVÁNA ZA JEDNU Z NEJVÝRAZNĚJŠÍCH POSTAV FRANCOUZSKÉHO LITERÁRNÍHO SVĚTA. A PŘESTO SE U NÁS NEJSPIŠE V SOUČASNÉ DOBĚ NAJDE JEN MÁLO TĚCH, KTERÍ O TĚTO ŽENĚ SLYŠELI, ČI SNAD NĚCO Z JEJÍHO POČETNÉHO DÍLA DOKONCE ČETLI. V MNOHÉM SE TAK JEJÍ ČTENÁŘSKÝ OSUD U TUZEMSKÝCH ČTENÁŘŮ MŮŽE PODOBAT JINÉ VELKÉ OSOBNOSTI FRANCOUZSKÉ LITERATURY – ANNIE ERNAUXOVÉ –, KTEROU ČESKÉ PUBLIKUM HOUFNĚ ZAREGISTROVALO AŽ VE CHVÍLI, KDY SE STALA LAUREÁTKOU NOBELOVY CENY ZA LITERATURU, COŽ UŽ JAKSI DÁLE PŘEHLIŽET NEŠLO.**

U Sylvie Germain je přitom tento propad do zapomnění o poznání pozoruhodnější, neboť ještě na přelomu milénia její oceňované romány v češtině (stejně jako ve slovenštině) průběžně vycházely a psalo se o ní jako o francouzské literární hvězdě první velikosti – a pravidelně se též hrdě připomínalo, jak blízko má k českému prostředí. Nemí skutečně mnoho špičkových zahraničních autorů, kteří by tak důvěrně a na vlastní kůži poznali naše prostředí, společnost a kulturu. Sylvie Germain totiž v období mezi lety 1986 a 1993 soustavně pobývala a pracovala v Praze, zblízka proto – mj. jako profesorka francouzštiny a filosofie na francouzském lyceu – mohla sledovat politickou, kulturní i společenskou proměnu v letech před listopadem 1989 a po něm.

V Praze dokonce napsala svůj román *Dny hněvu* (Jours de la colère, 1989), za nějž následně získala prestižní ocenění Prix Femina, Prahou jsou inspirovány její romány *Nekonečna* (Immensités), *Odlesky soli* (Éclats de sel, 1996) či *Plačka pražských ulic* (La Pleurante des rues de Prague, 1991), v posledním jmenovaném autorka Prahu vetkla přímo do názvu, a v metropoli objevila i osobnost a dílo básníka Bohuslava Reynka, jemuž se s obdivem věnovala v knize *Bohuslav Reynek v Petrkově* (Bohuslav Reynek à Petrkov, 1998).

Přesto byste české heslo s jejím jménem na Wikipedii hledali marně. A v posledních dvou dekádách vymizela z českého prostředí takřka úplně, byť nepřestává psát, vycházejí jí nové romány i divadelní hry – a ve Francii její dílo stále dokáže vzbudit rozruch.

**VČERA SLAVNÁ,
DNES ZAPOMENUTÁ? ALE KDEŽ!**

Již za svůj románový debut, *Knihu nocí* (Le livre des nuits) vydanou v roce 1985, získala Sylvie Germain pultuuctu významných literárních ocenění v různých zemích a vysloužila si obdiv a uznání kritické i čtenářské obce jak ve Francii, tak za hranicemi. A ačkoli největší sláve a pozornosti se těšila především na sklonku minulého století a přelomu milénia, kdy byla vnímána jako jeden z nejpозорuhodnějších talentů a hlasů francouzské literatury, nepřestává její dílo vířit ani současným veřejným míněním. Ačkoli důvody zvýšeného zájmu jsou někdy poněkud... neotřelé?

Germain sice může být laureátkou mnoha literárních cen či nositelkou nejvyšší hodnosti (komandéra) prestižního francouzského Řádu umění a literatury,

Sylvie Germain
v roce 2019

FOTO: ZDROJ LIBRAIRIE MOLLAT

nicméně když byla navržena jako vhodná kandidátka na uvolněné místo ve slovníkové Francouzské akademii, nebyla – ani po čtyřech kolech hlasování – zvolena. K tomu, aby doživotně usedla mezi „čtyřicet nesmrtelných“, jí přitom v lednu 2013 scházely pouhé dva hlasy. Komentáře v médiích se unisono shodovaly, že tento neúspěch představuje selhání celé francouzské literární komunity. Tuto skutečnost navíc podtrhuje půvabný paradox, že se pouze o několik měsíců později – a to jako rodilá Francouzka – bez jakýchkoli komplikací stala členkou uznávané literární organizace jiného státu: belgické Královské akademie francouzského jazyka a literatury. Ani Sylvie Germain se nedokázala stát ve své zemi prorokem.

Na „přetřes“ pak přišla také v roce 2022, kdy se stala terčem nepřijemných útoků zejména na sociálních sítích. Důvod? Pasáž z jejího oceňovaného – a jak už víme, v Praze napsaného – románu *Dny hněvu* se objevila v jedné z částí francouzských maturitních zkoušek jako umělecký text, který měli maturanti komentovat. Mnozí ovšem považovali text za příliš složitý a komplikovaný a vinili autorku ze svých maturitních neúspěchů: „*Ti, nejzapálenější si potřebovali ulevit, psali hrubé a posměšné komentáře, někdy se mě snažili zavražďovat a posílali fotomontáže a videomontáže, které mě měly zesměšnit. Ale já se na ně nezlobím, spíš si jen zoufám nad takovou mírou zaslepenosti a nedostatkem soudnosti. Když neudělají zkoušku z francouzštiny, bude to prý kvůli té mě, sr... (sic), ale rozhodně ne kvůli jejich lenosti a neochotě přemýšlet,*“ konstatovala spisovatelka v jednom z rozhovorů. Pravda, dotyčná pasáž nebyla úplně banální, ale proč by si maturanti s dobrou literaturou neměli (umět) poradit, že?

**MAGICKÁ LITERATURA
PLNÁ ŽIVOTA I SMRTI**

Románový rukopis Sylvie Germain nezapře, že autorka je svým vzděláním filosofka. Od svého učitele na pařížské Sorbonně, jímž nebyl nikdo menší než jeden z neoriginálnějších a nejsvébytnějších moderních evropských myslitelů Emmanuel Lévinas, si osvojila schopnost nahlížet na náš svět jinými očima, vidět v něm ozvuky tradičních mýtů a tradic, stejně jako stín temných historických událostí, které zapříčinily smrt milionů lidí: „*Měl ústa zapečetěná jedním slovem [...]. Osvětím,*“ praví jedna z postav *Jantarové noci*. Germain však své příběhy, bohudík pro nás čtenáře, vypráví, nemlčí. Nečiní tak ale ani jednoduše, ani přímočaře.

V autorčině románu *Odlesky soli*, románu přímo inspirovaném autorčinými zkušenostmi a zážitky z pražského pobytu, najdeme následující řádky: „*V boji za hledání smyslu však nikdy zbraně nesložil, nepřestal tápat, jak jen to svedl a kdekoli mohl, v mlhách zbrocených krví, potom a krvavými slzami, jež skrápějí naši současnost.*“ Tuto charakteristiku bychom přitom mohli klidně použít i na autorku samotnou, na její psaní, na způsob, jakým se snaží proniknout pod kůži světu, v němž žijeme.

„*Nemám žádnou radu, jak [můj] text číst; nepišu proto, abych analyzovala, pouze [předkládám] příběhy, které mají přimět snít, představovat si, přemýšlet,*“ komentuje své psaní sama autorka. Její texty jsou v mnoha ohledech výostně osobní a přímo vycházejí z pocitu generace narozené po válce. Řečeno slovy hlavního hrdiny *Jantarové noci*: „*Je přece dítě poválečné doby, doby-po-smrti, a tedy předem zproštěné všech výčitek, hanby i viny. Nemá přece paměť, nemá minulost, a tedy ani žádnou povinnost!*“ O jakou válku se jedná, přitom

není vůbec podstatné, byť zkušenost bytí po holocaustu je zde více než citelně přítomná. Učitel Lévinas se zkrátka nezapře.

Nicméně na rozdíl od již zmíněné nobelistky Ernauxové se Germain takřka zcela vyhýbá tomu, aby autobiograficky psala o sobě – což ale na druhou stranu rozhodně neznamená, že by jejímu rukopisu scházely osobní zkušenosti, zážitky, emoce, lásky... Sylvie Germain má ovšem blíž spíše k psaní M. Durasové, M. Yourcenarové či N. Sarrautové – byť je o více než generaci mladší než zmíněné autorky.

Již na prvních stranách – a platí to vlastně u kterékoli z autorčiných knih – čtenář záhy zjišťuje, že má co do činění s velmi intimním psaním, že bude neodbytně konfrontován s niternými problémy, s věcmi mnohdy neuchopitelnými, potemněnými a dost možná též morbidními a krutými. Přesto ale vždy půjde o témata emocionálně silná, veskrze lidská, plná hluboké humanity. Bude to nicméně humanita, která se ocitla v krizi, humanita, z níž tryská nekompromisně destruktivní síla, jež násilně obrací měřítko světa k nicotě podřízené našemu bytí. Bytí zk(o)ušenému válkami, totalitami, revolucemi.

Ale ani tak nejsou Germain romány nihilistické – to ve vytríbené literární formě hledejme spíše u Michela Houellebecqa nebo u Virginie Despentesové. A na rozdíl například od takového Kafky či Beckettta se Germain ani nesnaží smysl a formu dekonstruovat, bořit, ale naopak je skládat a komponovat z jednotlivostí roztroušených v hloubi lidské paměti, vzpomínek a emocí. Forma v jejím psaní nepředstavuje cíl, forma je jedním z akcí, nástrojem k činu. Její dílo jako by unikalo ambicím a výdobytkům moderny, přesto se jich nezříká a rozhodně neusiluje o návrat k tradičnímu – klasickému – románu. Příběh zde stále má své místo, ale důležitější roli hrají vztahy mezi postavami, jejich emoce, vnímání ostatních, které se proměňuje podle toho, co ten či onen udělá, způsobí, zavíní. A u Germain mnohdy i morální čistota, upřímnost a dětská naivita mohou být příčinou krutých činů a desivých událostí.

Ve svých příbězích se navíc nebojí posouvat hranice našeho skutečného, smyslově a racionálně poznatelného světa směrem ke světům imaginárním a k nadpřirozenému. V tomto ohledu jako by byla bytostně spřízněná s autorem úchvatných mytologických románů Michelem Tournierem, u nějž se také mísí historie a náboženská mystika s příběhy ze současnosti. Ostatně i Tournier byl svým vzděláním filosof.

Sylvie Germain se z povědomí českých čtenářů vytratila, přesto by byla škoda na ni zapomenout. Obzvláště, když na stránkách jejích knih ožívá Praha a nám známé reálie. Tak třeba najde cestu zpět do českého prostředí právě skrze divadlo. Nebude to ostatně poprvé, co si některý z jejích románů našel cestu na jeviště...

PETR CHRISTOV
autor je překladatel a teatrolog

LIDSKÁ PRÁVA A PRÁVO NA SOUČIT

MODERNÍ DIVADLO

→ V roce 2022 se zdálo, že právo a spravedlnost se vrací do našeho slovníku. Po desetiletí xenofobie a po nešťastných covidových letech jsme se vyburcovali k přijetí velkého množství ukrajinských uprchlíků, k opuštění typické zahraničněpolitické pasivity a k naplnění nebývalého úsilí na podporu Ukrajiny. Pro tento cíl nemobilizujeme jen prostředky, ale i všechny symbolismus Západu: mezinárodní právo, rezoluce v OSN, argumenty o boje demokracie proti autoritářství, obžalobu Vladimira Putina u mezinárodního soudního dvora atd. O dva roky později jsme ale procitli do světa, kdy se tento „návrat hodnot“ ukázal jako iluze. Když celou Gazu stihla za vojenský a teroristický útok Hamásu odvěta, jejíž krutost přesahuje veškerou představitelnou míru a je posuzována mezinárodním soudním dvorem jako potenciální genocida, je všechno tento symbolismus pozapomenut, ponechán zemím třetího světa či veřejně delegitimizován.

Lidskost a práva Izraelců ctíme a chráníme, a ještě že tak. Na stranu lidskosti a práv Palestinců se staví pouze aktivisté, umělci a pár akademiků. Palestinci jsou pro některé neviditelní, lidé, kteří v českém vnímání nemají důstojnost, nebo mají být obětováni ve jménu ochrany těch „našich“, demokratických, západních spojenců. Velká část českých politiků a komentátorů se už ani symbolicky nestaví na stranu univerzální platnosti lidských práv a mezinárodního práva obecně. Návrat „hodnot Západu“ nebyl myšlen jako přihlášení se k univerzalitě lidské důstojnosti a potvrzení našich mezinárodněprávních závazků, které nás odlišují od zločinného režimu Vladimira Putina. Byl zřejmě myšlen jako návrat k utilitárnímu společenství geopolitického „Západu“, který pojmy jako demokracie a lidská práva používá především jako symboly, tedy jako identitární znaky vyprázdněného obsahu. Jakmile však z toho vyplývají povinnosti, zavazující nás samotné, stávají se neplatnými.

UNESENÁ PRÁVA Alespoň ze strany českého volání po návratu Západu je tento otevřený odklon od univerzalizmu velmi znát. Hodnoty Západu, deklarované např. loni na pražské konferenci Aspen Institutu, se týkaly pouze jednostranné, kmenové bezpečnosti „demokratického Západu“, která je postavena na zbrojení a mobilizaci materiálních i symbolických zdrojů proti „autoritářskému Východu“. Fakt, že přívlástek „demokratický“ má určité hodnotové a právní ukotvení, multilaterální rozměr zhmotněný institucemi mezinárodního práva a také se zbytkem světa sdílené zájmy (kupř. na udržitelné dekarbonizaci), v popředí nestál, ale moralismus války dobře se zlem ano.

Na dubnové konferenci projektu OliPol o lidských právech na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, konkrétně na panelu věnovaném lidským právům v zahraniční politice, vyjádřil senátor Václav Láška politování nad situací v Gaze, ale jinak pochválil vládu Petra Fialy za obnovenou lidskoprávní orientaci Česka. Přiznal, že v českých zastupitelských grémiích zcela převládá jednoduchý utilitarismus: Ukrajina je nám blíže, Gaza daleko, nerozumíme jí, a je přece přirozené, že se staráme jen o naše přední zájmy. Na tvrzení právničky Veroniky Bílkové, že vidět mezinárodní právo jako nástroj je sice legitimní, ale že ten nástroj funguje v náš prospěch jen tehdy, když je používán moudře a koherentně, a že i my sami jsme závislí, jsme už od senátora reakci nedostali. Uprímost senátora Lásky byla odzbrojující, a přitom málo překvapivá. Ve vztahu k zahraniční politice, ale třeba i v rozpravě o Istanbulské úmluvě se ukázalo, že český Senát není schopen koherentní kompetentní rozpravy a že velká část senátorů a senátorek je uzavřena ve stereotypu a krátkozrakých úvahách. Otevírá se otázka: Jde o malé (lidsko)právní vzdělání a povědomí, či o trhlinu v empatii?

Slovní spojení právo a spravedlnost dnes nezní tak jako dříve, bylo totiž uneseno. Bez dalšího kontextu s ním spojíme polskou národněkonzervativní stranu, která za deset let vládnutí chtěla ovládnout soudy a spravedlnost. Místo otevřených hodnot práva a spravedlnosti pro všechny myslí ti, co tato slova používají, spíše law and order, tedy „naše“ právo a „nás“ pořádek a spravedlnost pro naše lidi. Po desetiletí národněkonzervativního populismu a půl roku debat v médiích a s politiky lze dospět k závěru, že univerzalistický, humanistický rozměr pojmu lidských práv a rovnosti se ztratil v kulturních válkách, v onom procesu instrumentalizace jazyka pro mobilizaci morálních panik. Přežívá nadále

5. ČÍSLO

mezi aktivisty, sociálními pracovníky, humanisticky orientovanými právníky, ale ztratil povahu společné reference v politice a nesporného hodnotového rámce, ve kterém by se např. rozvíjely debaty v zahraničním výboru Senátu či v Poslanecké sněmovně.

NESAMAZŘEJMOST

LIDSKÝCH PRÁV V Česku se příběh lidských práv stále ještě zapisuje do dnes již zastaralého kontrastu s totalitarismem. Dotýká se v něm zejména práv občanských (které opozice vůči komunistickému bránila), ale mnohem méně již třeba práv menšin, zranitelných skupin atd. Prosakování lidskoprávní perspektivy do vztahů mezi státem a občanem nebylo samozřejmé, okamžité a ani jednoduché. Proces humanizace ústavního nakládání s dětmi, oběťmi trestných činů, vězni, důchodci, psychiatrickými pacienty, invalidy atd. ale neviditelně probíhá. Je to možné právě na základě mezinárodního lidskoprávního režimu a obecně osvojované představy, že i „slabí“ nebo lidé vystavení v určité životní fázi úřadům mají svou důstojnost a ústavou zaručená práva, a dlužíme jim tedy větší ohledy, lepší péči a specializované ústavní nástroje.

Větší společenský boj doprovází otázka rovnosti a důstojnosti žen a etnických a vztahových menšin, protože tam pojem práv a rovnosti zasahuje do dlouho zakořeněných sociálních hierarchií a internalizovaných vzorců nadřazenosti jedné skupiny nad druhou. V tomto ohledu musí probíhat jak rozvoj právních nástrojů, tak i osvěta proto, aby rovnost byla společensky vyjednávána. Zde je kultura – od filosofické po populární – zásadní. Bez identifikace se společensky ztíženými, ale přesto plně žitými životními příběhy žen, Romů či leseb a gayů, by se účast, sympatie a ochota přijímat „menšiny“ jako rovné prosazovala složitěji.

Nejtěžší práce s veřejností je ale ve vztahu k lidem, které chápeme jako jiné, kteří jsou nám vzdálení a cizí, kteří jsou navíc zatíženi desetiletí budovanými orientalistickými a islamofobními předsudky. Česká veřejnost měla uměle vytvořený „problém s islámem“. Není přehnané tvrdit, že mnoho Čechů má problém v Palestincích vidět lidi. Přijmout to, že jde doslova o úplně stejné lidi a rodiny, jako jsme my, jen často žijící v jiných podmínkách. Jednou z cest, jak osvobodit nároky univerzality práv a rovnosti od formalismu a naplnit jej obsahem, jsou právě veřejná kultivace emocí: empatie, účasti, rovnosti.

SOUČIT A DŮSTOJNOST

VEDLE PRÁV Stále důležitější částí české obrany lidskoprávního hlediska ve vztahu ke Gaze jsou umělci. Hlas umělců a lidí pracujících v kultuře byl přítomen od samého počátku eskalace války v Gaze. Pětadvacátého října vydaly desítky lidí pracujících v kultuře *Otevřený dopis vládě ČR k situaci v Palestině* a podepsaly jej stovky lidí. Dopis pojmenoval válečné zločiny a vyzval vládu k respektování vlastní bezpečnostní strategie z roku 2023, to jest vytváření podmínek pro „tolerantní občanskou společnost se snahou o potlačování extremismu a jeho příčin“.

Mezi říjnem a lednem 2023 se Gaza propadla do nepředstavitelné humanitární katastrofy, kterou mezinárodní soud uznal jako potenciální genocidu, tedy katastrofu úmyslnou. I válku podporující americká administrativa veřejně kritizovala svého spojence, ale česká politika stála nadále bezvýhradně za izraelskou vládou. Jedna z autorek výzvy, umělkyně Yara Abu Aataya, vystoupila na několika veřejných shromážděních (mimo pozornost veřejnosti) a jako jeden z mála gazanských hlasů dala několik rozhovorů do médií, které ale ukončilo stažení dvou rozhovorů na Novinkách a na Aktuálně. Poté gazanský hlas dlouho chyběl.

V únoru vznikla druhá petice na změnu postoje k humanitární katastrofě v Gaze, tentokrát ze strany lidskoprávních aktivistů a akademiků. V médiích ji zastupovaly hlavně známé osobnosti: kněz Tomáš Halík a Václav Malý, publicista Petr Placák, ale také spisovatelka Radka Denemarková. Většina se setkala s politicky a válečně formulovanými postoji týkajícími se jednostranně naložené viny, nezbytnosti války a politováníhodného faktu, že ve válce se umírá. Spíše než politický protiargument odpovídal humanistický postoj: utrpení Palestinců je neobhájitelné, válka je disproporční, nelze mu přihlížet, je třeba i v Palestincích vidět lidi. Tento postoj byl často rámován jako naivní.

V březnu narušil kolektiv umělců v čele s Yarou Abu Aataya a signatáři prvního dopisu vernisáž Národní ga-

lerie gerilovým happeningem požadujícím okamžité příměří – tedy pojem, kterému se předchozí petice vyhýbala. Jakožto osobnost vlivná v populární kultuře vstoupil do veřejného prostoru nejvýrazněji Tomáš Klus. Spolu s autory happeningu na předávání Cen Anděl protestovali a přihlásili se k celosvětové iniciativě Artists4Ceasefire usilující o příměří. Celkem 339 z nich vyzvalo k ukončení násilí dalším otevřeným dopisem české vládě a prezidentu Petru Pavlovi.

Expertním postojům obhajujícím postup války v Gaze oponoval potřebou soucitu a sdílené humanity. Tomáš Klus rozporoval politické čtení většinového českého pohledu na válku v Gaze, ale jeho hlavní argument byl etický, nebo hodnotový. Pojmenoval nedoinformovanost českého publika a velké části komentátorů, kteří se na svět dívají pouze omezenou perspektivou a nevnímají, co se děje kolem nás, mimo jiné i na Berlinale a Benátském bienále. Vyzdvihl lidskost proti široce rozšířené dehumanizaci; nutnost rozlišování proti stereotypům, otevřenost ambivalenci proti binaritě a „světu uzavřených odpovědí“. Vyhrazoval si „v mediální štvavici právo na soucit“, jak napsala Saša Uhlavá. Právo na lidský soucit, který mu přímo upírali ti, kdo v něm vidí nenávisť.

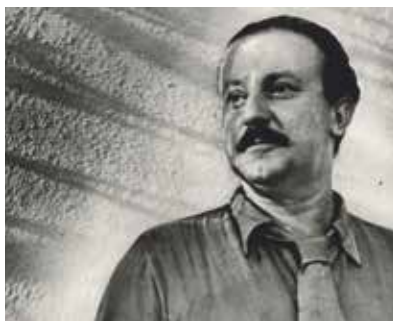
Intervence umělců, ale i řady dalších se nesly právě v této obecné rovině lidskosti. Díky hlasu umělců se v české veřejnosti otevírá prostor pro soucit, nepředpojatost, otevřenost a lidskost. Dodávají abstraktním pojmům, jako jsou práva, emoční obsah. To, co evidentně chybí v oficiálních politických rozpravách. Reagují tím možná i na dva roky posedlé válkou a násilím, které nás o běžné lidské reflexy připravily. Bez empatie, soucitu, účasti a smyslu pro důstojnost lidí, které stále ještě vnímáme jako jiné, bez schopnosti vidět a reagovat na utrpení druhých jinak než jeho racionalizací zůstává základ našeho demokratického soužití křehký. Ukazuje to každá krize, ve které naše hodnoty zavazují i nás, a nejen ostatní.

ZORA HESOVÁ

autorka je politická filosofka

KVĚTEN—ČERVEN 2024

REPRODUKCE Z KNIHY VÝTVARNÉ
DÍLO ADOLFA HOFFMEISTERA

Adolf Hoffmeister za války
v New Yorku na fotografii Alexandra
Hackenschmieda

V PALÁCI DIAMANT V LAZARSKÉ
ULICI VZDÁLENÉM JEN NĚKOLIK DESÍ-
TEK METRŮ OD DIVADLA ABC,
NĚKDEJŠÍHO SLAVNÉHO OSVOBO-
ZENÉHO DIVADLA, STRÁVIL VĚTŠINU
ŽIVOTA VÝTVARNÍK A SPISOVATEL
ADOLF HOFFMEISTER (1902–1973).
VÝZNAMNÝ PŘEDSTAVITEL ČESKÉ
AVANTGARDY 20. STOLETÍ PROSLUL
PŘEDEVŠÍM JAKO KRESLIŘ KARIKATUR.
PRO OSVOBOZENÉ DIVADLO MALOVAL
OD JEHO PRVOPOČÁTKŮ ZEJMÉNA
PLAKÁTY, POZVÁNKY A NOVOROČENKY,
UPLATNIL SE ALE I JAKO SPOLUAUTOR
NĚKOLIKA DIVADELNÍCH HER.

Hoffmeister navštěvoval stejně jako Jiří Vos-
kovec a Jan Werich české Reálné gymnázi-
um v Křemencově ulici, byl jejich starším
spolužákem. Když se zde z iniciativy stu-
dentů koncem desátých let začalo formovat
levicově orientované umělecké sdružení
Devětsil, stal se jeho nejmladším zakládá-
cím členem a prvním jednatelem. Podobně
jako ostatní tíhl k avantgardě. Víra v levi-
cové moderní umění dlouhodobě utvářela
jeho postoje, stejně jako živila jeho naději
v lepší budoucnost. Obzvláště blízko měl
k dadaismu, jehož program souzněl s jeho
osobními uměleckými potřebami. Nade vše
si cenil tvůrčí svobody a zůstal jejím za-
stáncem i v době, kdy už předával zkušenos-
ti svým studentům na pražské Vysoké škole
uměleckoprůmyslové, kde byl roku 1951
jmenován profesorem ateliéru kresleného
a loutkového filmu. Mezi jeho žáky patřil
například sochař Vladimír Preclík, jehož
busty V+W a Jaroslava Ježka jsou dodnes
k vidění v horním foyer a v přilehlé kavár-
ně divadla ABC.

Osvobozené divadlo, jež ve svém nej-
lepším období v budově dnešního ABC
působilo, vzniklo jako divadelní odnož
Devětsilu a Adolf Hoffmeister se od začá-
tku podílel na jeho vizuální podobě. Pří-
tom se hojně věnoval poezii, žurnalistice,
advokacii, již na přání otce vystudoval,
a neopomíjel ani cestování, jež se stalo jeho
celoživotní vášní.

MISTR HOFF- MEISTER

- 1 Mapa Evropy Adolfa Hoffmeistera
v inscenaci *Rub a líc*
(Osvobozené divadlo 1936)
- 2 Mapa Evropy Adolfa Hoffmeistera
pro inscenaci *Caesar* (Osvobozené
divadlo 1932)
- 3 Bratři Čapkové, Adolf Hoffmeister
- 4 Obálka programu antické féerie
Caesar (Osvobozené divadlo 1932)
- 5 Hoffmeisterova karikatura *Španělskou
zemi mám tak rád...* (1937)

FOTO: FRANTIŠEK ILLEK A ALEXANDR PAUL / REPRODUKCE
Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

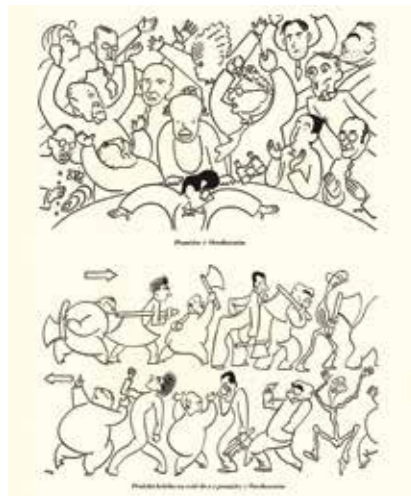
ARCHIV MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

6

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

7

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

Když v roce 1927 zhlédl premiéru *Vest pocket revue*, představení ho nadchlo svou nespoutanou hravostí a nazval ho naší moderní commedií dell'arte. Styl Osvobozeného divadla i jeho výrazové formy se šťastně setkaly s Hoffmeisterovým umem. Brzy jeho karikatury V+W a Jaroslava Ježka zaplavily noviny stejně jako stránky divadelního časopisu *Vest Pocket Revue*. V témže roce, jen několik týdnů po uvedení *Vest pocket revue*, divadlo uvedlo v režii Jindřicha Honzla jeho bláznivou americkou komedii *Nevěsta* doplněnou o taneční hru *Park*. Scénu a kostýmy vytvořil Hoffmeister. Jako karikaturista a scénograf se dále podílel na inscenacích *Caesar* (1932) a *Rub a líc* (1936). Spolupracoval také na libretu a výpravě hudební komedie *Svět za mřížemi* (1933). Hoffmeister vymyslel námět hry z prostředí amerických voleb, které nakonec rozhodnou dva čističi stok, Hej a Rup. V+W motiv rozvedli a rozšířili ho o témata, která v jejich hrách opakovaně rezonovala s náladou ve společnosti. Jejich smyšlený stát Sonorie, místo děje hry *Svět za mřížemi*, byl nakonec i zde satirickou alegorií domácích poměrů, a ačkoli u kritiky příliš neuspěl, dosáhl úctyhodného počtu repríz, a stal se dokonce jedinou inscenací Osvobozeného divadla, kterou osobně navštívil prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

Vratme se ale ještě do roku 1932, kdy Hoffmeister pro hru *Caesar* vytvořil karikovanou mapu Evropy, s níž následně ještě několikrát pracoval a která byla v tištěné podobě využita jako rekvizita na scéně. V režii Jindřicha Honzla, za hudebního doprovodu Jaroslava Ježka, před ní V+W v *Caesarovi* zpívali rumbu *Evropa volá*. Československo na ní bylo vyobrazeno jako bludná ledvinka, Francie, Španělsko a Itálie byla dívkou, přitom Španělsko bylo její hlavou, na místě Francie bylo dívčíno odhalené nadro a Itálie se proměnila v její koketně vystrčenou nožku.

O čtyři roky později následovala aktualizovaná mapa Evropy pro inscenaci *Rub a líc*, před níž V+W odzpívali píseň *Evropa, jaká je*. V této verzi už hlava dívky (Španělsko) krvácí a je obletována bojovými

letadly. Itálie se z nohy v punčoše proměnila v okovanou botu a Československo je tu prezentováno jako spínací špendlík východu a západu.

Pozoruhodná je v tomto ohledu také karikatura V+W *Španělskou zemi mám tak rád*, která je ztvárněním skutečné situace z představení V+W, kdy zpívali tuto píseň před druhou verzí Hoffmeisterovy mapy Evropy. Autor tak zobrazil své dílo prostřednictvím vlastní karikatury.

Sílící napětí mezi evropskými státy zachycené v Hoffmeisterových kresbách přešlo ve skutečný válečný konflikt. Osvobozené divadlo muselo s koncem třicátých let ukončit činnost a výtvarníkovi se podařilo uprchnout před nacismem do Francie. V Paříži založil Maison de la Culture Tchecoslovaque na podporu českých umělců. Na základě udání byl zatčen a opakovaně vězněn, než se mu podařilo za pomoci přátel, zejména Jiřího Voskovce a Jana Wericha, dostat v roce 1941 do New Yorku. V USA potom působil jako hlasatel a redaktor Hlasu Ameriky, angažoval se též v československém exilu. Po skončení války se vrátil domů a mimo jiné působil jako diplomat a scénograf na pražských divadelních scénách. Pracoval také pro film. Na počátku šedesátých let obdržel Řád republiky a byl jmenován zasloužilým umělcem. Okupace v roce 1968 však vnesla do jeho života deziluzi, která měla vliv i na jeho zdraví. Zemřel v roce 1973 na své chalupě v Říčkách v Orlických horách, kam se uchýlil tvořit po odchodu do penze.

Adolf Hoffmeister byl významnou osobností české literatury a výtvarného umění 20. století, schopným organizátorem kulturního života, členem mnoha organizací a od roku 1948 také velvyslancem ve Francii. Měl velkou zásluhu na šíření dobré pověsti české kultury v zahraničí, jíž se neúnavně snažil zprostředkovat moderní inspiraci. Zejména z Francie a Anglie, kde měl řadu přátel mezi známými osobnostmi (George Bernard Shaw, Thomas Mann, André Gide aj.).

JUSTINA BARGEL KAŠPAROVÁ

autorka je archivářka Městských divadel pražských

- 6 Premiéra v Osvobozeném a pražská kritika na cestě do a z Osvobozeného
- 7 Z cyklu Světové návštěvy, dramatikové G. B. Shaw a G. K. Chesterton
- 8 Malířka Toyen, Adolf Hoffmeister
- 9 Schůze Devětsilu očima výtvarníka Adolfa Hoffmeistera
- 10 Legendární kresba TGM jedním tahem (1936)
- 11 Dopisní papír ředitelství Osvobozeného divadla s kresbou Adolfa Hoffmeistera
- 12 Kresba *Nájezd cenzury*
- 13 Obálka programu hry *Svět za mřížemi* (Osvobozené divadlo 1933)
- 14 Obálka skladby *Zasu* z revue *Ostrov Dynamit* (Osvobozené divadlo 1930)
- 15 Plakát k zahajovací premiéře Osvobozeného divadla v paláci U Nováků *Líčení se odročuje* (1929)

8

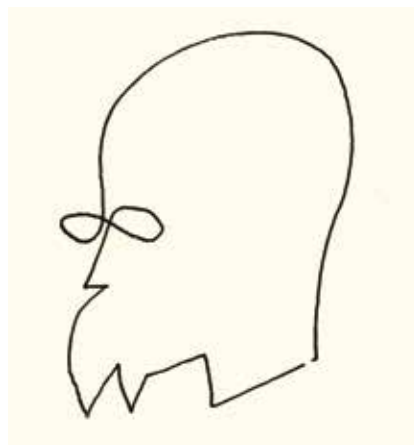

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

9

10

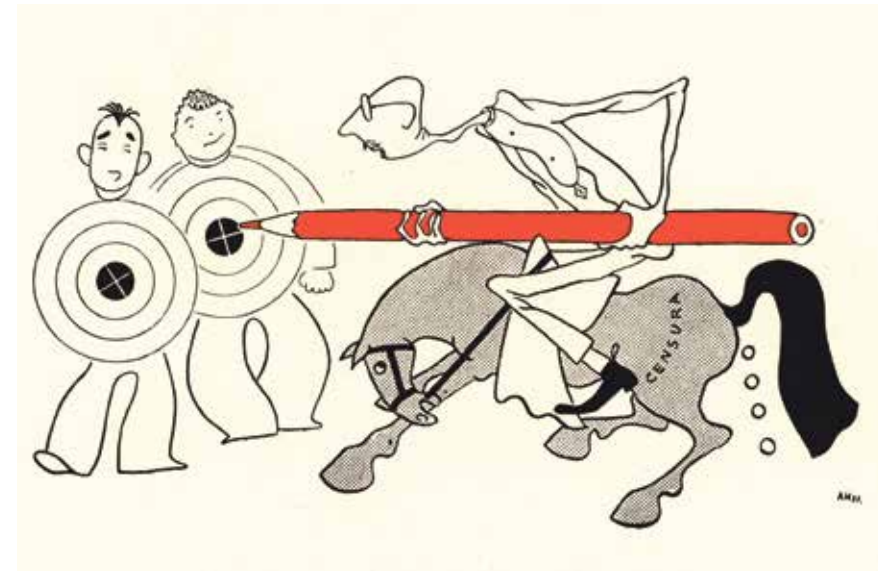

11

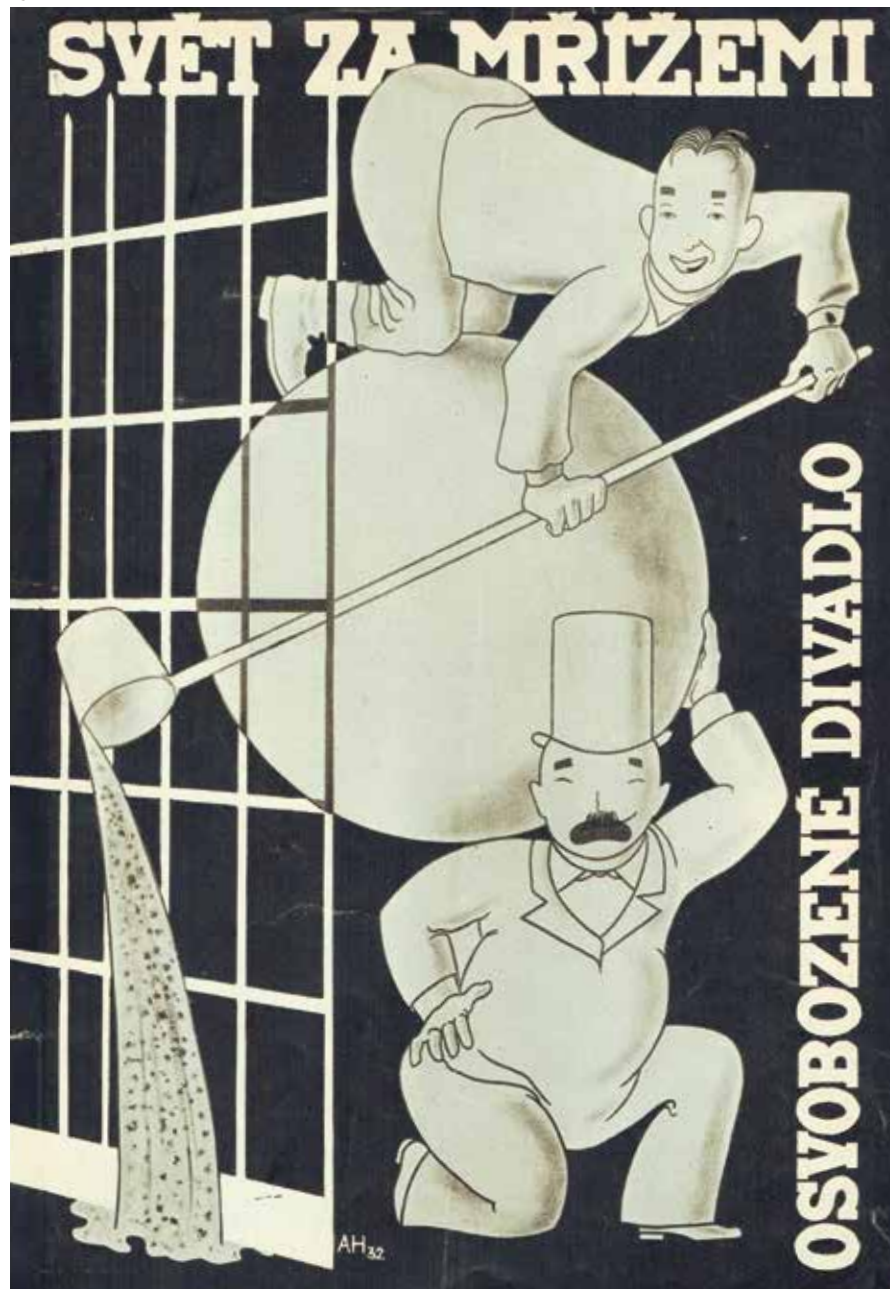
ARCHIV MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH

12

REPRODUKCE Z KNIHY KRESLIŘ ADOLF HOFFMEISTER

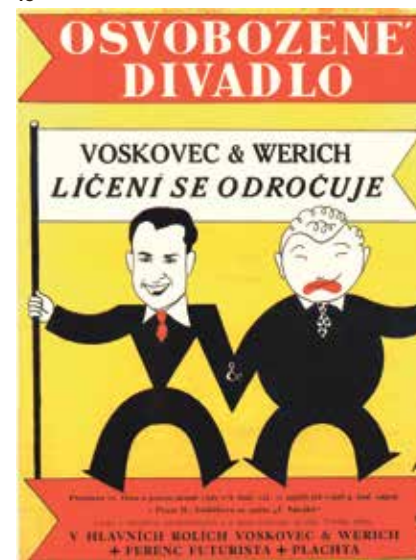
13

14

15

ARCHIV MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH

I.

Zde stojí dům,
pod ním kola jako od traktoru
a ještě pod nimi sklep.

Bělostná omítka a ostré hrany prozrazují
nedávné zateplení.
Jen boční strana okovaná pancířem.

Nesmíme opomenout brázdu
spojující dům s horizontem,
širokou jako koryto řeky
pomalu zarůstající plevelem
a břízkami tenkými jako slint.

Zde stojí lezoucí dům.

Ryjící dům obdařený vlastní rozvahou,
vlastním směrem.

Dům bez lidí,
dům člověk.

II.

Spí mezi kuličkami v utrženém hroznu.
Kapky stékají na dno mísy,
rozvíjí se v louži, jako se pupen rozvíjí v květ.

Hledá svůj odraz v hladině,
ale nachází jen bublinovou strukturu hroznu.
*Kéž by takhle vypadaly domy, pomyslí si.
Architektura by se měla více podobat ovoci.*

III.

IKEA je pohřebiště ježovek.
Lidé jejích skořápky zavěšují na strop,
aby skrze ně rozptýlili světlo do místnosti.

A pak že smrt je temnota...

IV.

Dorostl jsi do svetru.
Naplnuješ jej, jako se naplňují plněné knedlíky.
Vyjdeš na ulici.

A pak že smrt je temnota...

VOJTĚCH VACEK
(*1993)

PRACUJE JAKO REDAKTOR A HERNÍ
SCENÁRISTA. JE ŘEDITELEM
MEZINÁRODNÍHO FESTIVALU *DEN*
POEZIE. BÁSNĚ A BAJKY PUBLIKOVAL
V LITERÁRNÍCH ČASOPISECH,
NOVINÁCH A ANTOLOGIÍCH. JEHO
TEXTY BYLY PŘELOŽENY DO NĚMČINY,
ANGLIČTINY, FRANCOUZŠTINY,
ŘEČTINY A JAPONŠTINY. VYDAL
BÁSNICKÉ SBÍRKY *SCHOPNÍ JSOU*
TIS CHLOPNÍ (2015, EDICE H_ALUZE)
A *MĚŇAGON* (2021, PAVEL MERVART),
ZA KTERÝ OBDRŽEL CENU JIŘÍHO
ORTENA. HRAJE V KAPELE
PŘEDSTAVY POSTAVY.

Připlouvají nenápadné pohledy dívek.
Děláš, že nepatří svetru,
ale tobě.

Pomalu míříš zpátky domů.
Po tmavých kostkách se plazí stopy lidí.
Chybí ti odvaha šlapat jen po světlých.

Kdyby tě přistihly spáry,
jistě by ti svetr sebraly.

V.

Ta tělesa na obloze
jsou mraky.

Berou na sebe podobu
životních cyklů zvířat, věcí a příšer.

Nebojíš se jich.

Víš, že jsou jako včely.
Zasáhnou-li tě,
samy zahynou.

VI.

Až přilezou a začnou čmúchat,
měj při sobě mokrý hadr.

Ani se nehni,
jen lehce vlň látkou před sebou,
jako bys vábila býka.

Počkej, až se shromáždí,
hypnotizování vlhkostí a pohyby hadru.

Pak si uvědom vodu v sobě –

zmerčí tě.
Vyskočí hbitě v dravé žízni.

Až poletí sosákem napřed,
oviň se hadrem jako neviditelným pláštěm.

Nalepí se,

ale než tě stačí vysát,
vsáknou se do hadru.

VII.

Nakonec jsou ze všeho zvířata.
Zuby si čistíš štětinatým ocáskem paskvitéria,
obličej umýváš mydlinkovým výronem plkavy,
ocasní blánu mrňkavé pěrle oblékáš místo kabátu.

Když ráno nastupuješ do skarabeotoru a vyrazíš za prací,
přidržuješ se přuchčí,
v ruce třímáš praktický chuchor, o němž jsi ještě ráno věřil,
že je kufr na notebook.

Ani v práci nenacházíš stopy říše věcí.
Kolečková židle je nožičková.
Kávovar řve jako tygr, káva je řídká a zapáchá.
Obyčejná voda z barelu kouká příliš nešťastně
a ty nemáš to srdce.

Cítíš ho v sobě bít,
ale víš, že ono v sobě cítí totéž.

I.

Na ohyb zahřátý stvol kamene –

struktura se zjednodušuje, ač nepřehledná hladina ornamentu!
Sloučené molekuly pradávnych materiálů se námi táhnou jako
secesní cimbuří,
a tam dole v nikoliv strohých – však přehledných šachtách
bují chudoba odfláklých jachet.

II.

Na kosti navlečený korálek tkáně –

jednotlivost množící se dělením.
už jednou – mimo dosah zraku – bylo lze pozorovat bujení rovné
zániku.
Tehdy ohluchli netopýři.
Málem je to stálo tak, jak stojí velehory.

I.

skos strouhu

mi-

mo svěťadíl mi
řekni kudy kam

kde včera tráva

dnes cykas
dnes araukárie

kde třpyt dnes vlnolam

mi řekni kde zmije

fíkus

jímž zhalíš klam

sesunu do moří
překlenu pohoří

kam-

ením pocukří
bůh-marcipán

II.

vstup do oka → šrot
brouk kulatý vrt

brouk' brázdu když
hluk napřáhl drť

brk se kmit'
po magnetu

okop a vraž
trn ti drn tu

stoup' do oje
kotouly met'
až až po šroub

jen okatrh
vzlykati fňuk
vzlykat fňuk fňuk

vyplavit nech

místnost protíkl starý metronom
a zpod prahu vylezla pelyňkavá zákoutnice

slupla nás jak stálo
v ložském vydání učebnice matematiky pro 1. stupeň ZŠ:
 $6 \times 8 = \text{cti konstantní posun}$

Svítilo do setmění

Vzbudilo tě švitoření
neznámých ptáků.

Porozumět trvalo dlouho do noci.

...

potkávají se tam
kde vosí roje voní
cestáři plní kamenů vědí
jak opřít špacírku o vítr
skrýt se za ní blížil-li se Ten
který ovcím saje krev

jemu nejsou podezřelé
hole trčící z cesty
sám je zakleslý o nicotu
a tak pokračuje a cestáři plní kamenů
ohlíží se za ním zpoza hole a kroutí hlavou

*zase do nikam
zase do nikam*

*měl tudy projíždět vlak
ale uvízl v prachu*

mezi dvěma jiskrami
se otáčí přesýpací hodiny

*ani horda hmyzu jej nedokázala vyprostit –
od poslední zeslábla*

faldy místo křidel
strie na očích

*počkáme na příští obrátku
spoj na zrnko přesně*

žijeme v lidských tělech
prach nám nic nedluží

fúze

I.

ptáci zkapalněli

klíčovou dírkou
protekli do pokojů

a vykouzlili aerodynamické květy
kolem lustrů a nábytku

II.

kočky zkrystalizovaly
do kuliček měkkého skla

rozbíjely vázy
nikoliv pohybem tlapky
ale silou odrazu o stěnu

III.

a když se setkali
stvořili materiál

s pružností ptačího zpěvu
viskozitou kočičího předení

materiál s vervou onoho střetu

**říkají, že naděje umírá
ve stejný okamžik jako její nositel**

kocour padá do studny
svět kolem tmavne
a chlupy na bříše čechrá
dosud nepoznaný vítr

*ještě nejsem připraven
na vodu chladnější než led*

mňouká

*ale stmívá se tak rychle
tma časem zhoustne
zahustí se
zbrzdí můj pád
každou chvíli mě obejmě jako duchna
a já budu klesat
k vodě chladnější než led
stejným tempem
jako před tím nešťastným škobrnutím*

žlázou v konečku prstu
vypouští planety

9738669! světů
většina jedlá

ABC

- 2 ČT 19.00 A. Miller **SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍCÍHO**
- 4 SO 17.00 E. Ferrante, A. De Angelis
GENIÁLNÍ PŘÍTELKYNĚ
- 6 PO 19.00 M. Vačkář, O. Havelka
ZÍTRA SWING BUDE ZNÍTI VŠUDE
- 10 PÁ 19.00 W. Shakespeare **ROMEO A JULIE**
- 12 NE 14.00 J. M. Barrie, D. Drábek **PETR PAN**
- 13 PO 19.00 W. Shakespeare **JAK SE VÁM LÍBÍ**
+ Lektorský úvod od 18.30 na Malé scéně
- 14 ÚT 10.00 W. Shakespeare **JAK SE VÁM LÍBÍ**
Pro školy a seniory
- 19.00 K. Čapek **BÍLÁ NEMOC**
Anglické titulky
- 15 ST 11.00 S. Petřů **OSVOBOZENÉ – TRENAŽÉR ČESKÉ POLITICKÉ SATIRY**
Kronika pro školy na Malé scéně
- 19.00 E. Thompson **NA ZLATÉM JEZEŘE**
Zadáno
- 16 ČT 11.00 S. Petřů **OSVOBOZENÉ – TRENAŽÉR ČESKÉ POLITICKÉ SATIRY**
Kronika pro školy na Malé scéně
- 19.00 W. Russell **SHIRLEY VALENTINE**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 17 PÁ 19.00 R. Sonogo, R. Giordano **VÍM, ŽE VÍŠ, ŽE VÍM...**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 18 SO 15.00 J. Vondráček **HUDEBNÍ PROMĚNY JAROSLAVA JEŽKA**
Kronika MDP na Malé scéně
- 19 NE 17.00 E. Ferrante, A. De Angelis
GENIÁLNÍ PŘÍTELKYNĚ
- 20 PO 19.00 D. Drábek, D. Král, T. Belko **ELEFANTAZIE**
- 21 ÚT 19.00 E. Thompson **NA ZLATÉM JEZEŘE**
- 22 ST 19.00 W. Shakespeare **HAMLET**
+ Lektorský úvod od 18.30 na Malé scéně
- 23 ČT 19.00 W. Russell **SHIRLEY VALENTINE**
- 27 PO 18.30 **MÍSTA DŮVĚRNÝCH POTKÁNÍ**
Pro členy klubu První řada
- 29 ST 19.00 K. Čapek **BÍLÁ NEMOC**
+ Lektorský úvod od 18.30 na Malé scéně,
prohlídka zákulisí po představení
- 31 PÁ 19.00 M. Vačkář, O. Havelka
ZÍTRA SWING BUDE ZNÍTI VŠUDE

**AKTUÁLNÍ INFORMACE
O PROGRAMU
NALEZNETE NA
[WWW.
MESTSKADIVADLA
PRAZSKA.CZ](http://WWW.MESTSKADIVADLA.PRAZSKA.CZ)**

**ZMĚNA PROGRAMU
VYHRAZENA**

ROKOKO

- 3 PÁ 19.00 J. Suchý, F. Havlík
**DR. JOHANN FAUST, PRAHA II,
KARLOVO NÁM. 40**
Poslední uvedení v sezoně
- 7 ÚT 19.00 D. Kehlmann **SOUSED**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 8 ST 19.00 S. Stone **YERMA**
- 9 ČT 19.30 L. Trmíková **CASANOVA**
+ Prohlídka zákulisí po představení,
Divadelní spolek JEDL
- 10 PÁ 19.00 E. Kishon **ODDACÍ LIST**
- 12 NE 19.00 J. Havlíček **NEVIDITELNÝ**
- 13 PO 19.00 R. Schimmelpfennig **PRASKLEJ SVĚT**
- 14 ÚT 19.00 M. McDonagh **PAN POLŠTÁŘ**
- 15 ST 19.30 L. Trmíková **ŽENY, DRŽTE HUBY!**
Divadelní spolek JEDL
- 16 ČT 19.00 D. Kehlmann **SOUSED**
- 17 PÁ 19.00 S. Stone **YERMA**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 18 SO 19.00 D. Drábek **HEREČKA SOBOTNÍ NOCI**
- 21 ÚT 19.30 P. Weiss, M. Pavlíček **MARAT + SADE**
- 23 ČT 19.00 D. Drábek **HEREČKA SOBOTNÍ NOCI**
- 24 PÁ 19.00 **PŘEDPREMIÉRA** J. Silverman
TEKOUCÍ PÍSKY
- 25 SO 19.00 **PREMIÉRA** J. Silverman **TEKOUCÍ PÍSKY**
- 27 PO 19.30 L. Trmíková **CASANOVA**
Divadelní spolek JEDL
- 29 ST 19.00 M. McDonagh **PAN POLŠTÁŘ**
- 30 ČT 19.00 D. Kehlmann **SOUSED**
- 31 PÁ 19.00 D. Jařab **ČURDA, HRDINA JEDNÉ PROHRY**

KOMEDIE

- 1 ST 19.30 D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
- 2 ČT 19.30 Molière **ŠKOLA ŽEN**
+ Lektorský úvod od 19.00,
Činoherní studio Ústí nad Labem
- 3 PÁ 19.30 L. Vagnerová **PANOPTIKUM**
Koprodukce s Lenka Vagnerová & Company
- 4 SO 19.30 L. von Trier, D. Alighieri
KOMEDIE JACK STAVÍ DŮM
+ Lektorský úvod od 19.00
- 5 NE 19.30 **PRO ČEST A SLÁVU – Večer věnovaný
legendám československého boxu
Pronájem**
- 6 PO 19.30 **KONCERT SÉPIE Z HOR**
Foyer divadla
- 8 ST 19.30 Ch. Josephine **JÁ, JOHAN*A**
+ Lektorský úvod od 19.00, anglické titulky
- 9 ČT 19.30 D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
Předplatné skupiny V
- 10 PÁ 19.30 **SOUL SEEKERS**
Pronájem Pop Balet
- 11 SO 19.00 **RADĚJI SHOŘET, NEŽ VYHASNOUT**
Pronájem Pražské taneční divadlo
- 13 PO 10.00 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla
ANTIGONA
Pro školy, koprodukce s Divadlem Drak
- 19.30 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla
ANTIGONA
+ Lektorský úvod od 19.00, anglické titulky,
koprodukce s Divadlem Drak
- 14 ÚT 10.00 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla
ANTIGONA
Pro školy, koprodukce s Divadlem Drak
- 15.00 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla
ANTIGONA
Klub mladých diváků, koprodukce
s Divadlem Drak
- 15 ST 19.30 L. Vagnerová **LEŠANSKÉ JESLIČKY**
Lenka Vagnerová & Company
- 16 ČT 19.30 A. Huxley **KRÁSNÝ NOVÝ SVĚT**
+ Lektorský úvod od 19.00
- 17 PÁ 19.30 L. Vagnerová **LEŠANSKÉ JESLIČKY**
Lenka Vagnerová & Company
- 18 SO 13.00 **14. NETRADIČNÍ DIVADELNÍ FESTIVAL 14**
Pronájem KONDOR – skupina 14
- 19 NE 14.00 **14. NETRADIČNÍ DIVADELNÍ FESTIVAL 14**
Pronájem KONDOR – skupina 14
- 20 PO 19.30 L. Vagnerová **GOSSIP**
Lenka Vagnerová & Company
- 21 ÚT 19.30 J. Maksymov **TESLA**
+ Lektorský úvod od 19.00, anglické titulky
- 23 ČT 14.00 volně podle předlohy Mean Girls **VE STŘEDU**
Pronájem Anglicko-české gymnázium
AMAZON Praha
- 17.00 volně podle předlohy Mean Girls **VE STŘEDU**
Pronájem Anglicko-české gymnázium
AMAZON Praha

**NEVIDITELNÝ
JAROSLAV HAVLÍČEK**
REŽIE: MARTIN FRANTIŠÁK

Je počátek 20. století a v továrníkově vile na maloměstě se chystá svatba. Novomanžel Petr Švajcar, inteligentní mladík z bídných poměrů, zná jen jednu radost, radost z moci, bohatství a splnění vytyčených cílů za každou cenu. Odmítá přikládat váhu zjištění, že rodina Hajnova, do které se přičlenil, je zatížena duševní nemocí. Svou cestu ze dna na vrchol společenského žebříčku si prokousává bezohledně, krutě a cynicky. Jenže osud, či bůh, neviditelná síla, ho v podobě rodinného prokletí sráží zpět na kolena.

ZPÁTKY NA REPERTOÁRU
ROKOKO
12. 5. 19.00

MARAT + SADE
PETER WEISS, MICHAL PAVLÍČEK
REŽIE: VLADIMÍR MORÁVEK

„Pronásledování a zavraždění Jeana Paula Marata předvedené divadelním souborem blázince v Charentonu za řízení markýze de Sade“ – tak zní celý titul slavné Weissovy hry z roku 1964. Francie počátku 19. století. V blázinci nedaleko Paříže jsou zavíráni nejen nemocní, ale taky společensky nepohodlní lidé, třeba provokatér markýz de Sade. Ten zde se skupinou pacientů inscenuje hru o vraždě revolučního vůdce Marata a divadlo bláznů pod dozorem sester a zřízců se stane vzrušující zábavou pro pařížskou smetánku. Kde je hranice šílenství? Jaká je síla svobody? A co vše jsme pro ni ochotni obětovat?

DERNIÉRA V ROKOKU
3. 6. 19.00

ABC

- 2 NE** 19.00 N. V. Gogol **REVIZOR**
- 5 ST** 11.00 S. Petrů **OSVOBOZENÉ – TRENAŽÉR ČESKÉ POLITICKÉ SATIRY**
Kronika pro školy na Malé scéně
- 19.00 K. Čapek **BÍLÁ NEMOC**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 6 ČT** 11.00 S. Petrů **OSVOBOZENÉ – TRENAŽÉR ČESKÉ POLITICKÉ SATIRY**
Kronika pro školy na Malé scéně
- 19.00 D. Drábek, D. Král, T. Belko **ELEFANTAZIE**
- 7 PÁ** 19.00 M. Vačkář, O. Havelka
ZÍTRA SWING BUDE ZNÍTI VŠUDE
Pro předplatitele a členy klubu První řada za 150 Kč
- 8 SO** 10.00 **MALÝ PRINC**
Pronájem
- 10 PO** 19.00 M. Vačkář, O. Havelka
ZÍTRA SWING BUDE ZNÍTI VŠUDE
- 11 ÚT** 19.00 W. Shakespeare **HAMLET**
+ Lektorský úvod od 18.30 na Malé scéně
- 12 ST** 19.00 A. Miller **SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍCÍHO**
- 13 ČT** 19.00 K. Čapek **BÍLÁ NEMOC**
+ Lektorský úvod od 18.30 na Malé scéně
- 14 PÁ** 19.00 W. Russell **SHIRLEY VALENTINE**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 17 PO** 19.00 **DE NIÉRA** W. Shakespeare **JAK SE VÁM LÍBÍ**
- 18 ÚT** 19.00 **OPERA NOVA**
Pronájem
- 19 ST** 19.00 W. Russell **SHIRLEY VALENTINE**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 20 ČT** 19.00 E. Thompson **NA ZLATÉM JEZEŘE**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 21 PÁ** 19.00 R. Sonogo, R. Giordano **VÍM, ŽE VÍŠ, ŽE VÍM...**
- 22 SO** 15.00 E. Thompson **NA ZLATÉM JEZEŘE**

ROKOKO

- 1 SO** 19.00 J. Silverman **TEKOUcí PÍSKY**
- 2 NE** 15.00 E. Kishon **ODDACÍ LIST**
- 3 PO** 19.00 **DERNIÉRA** P. Weiss, M. Pavlíček **MARAT + SADE**
- 4 ÚT** 19.00 J. Havlíček **NEVIDITELNÝ**
- 5 ST** 19.00 D. Jařab **ČURDA, HRDINA JEDNÉ PROHRY**
- 6 ČT** 19.00 J. Silverman **TEKOUcí PÍSKY**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 7 PÁ** 19.00 M. McDonagh **PAN POLŠTÁŘ**
- 13 ČT** 19.00 M. McDonagh **PAN POLŠTÁŘ**
- 14 PÁ** 19.00 D. Drábek **HEREČKA SOBOTNÍ NOCI**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 15 SO** 19.00 J. Silverman **TEKOUcí PÍSKY**
- 18 ÚT** 19.00 D. Kehlmann **SOUSED**
+ Prohlídka zákulisí po představení
- 19 ST** 19.00 S. Stone **YERMA**
- 20 ČT** 19.30 I. Bergman, L. Trmíková
SOUKROMÉ ROZHOVORY
Divadelní spolek JEDL
- 21 PÁ** 19.00 **PŘEDPREMIÉRA** S. Germain **KNIHA NOCÍ** ●●
- 22 SO** 19.00 **PREMIÉRA** S. Germain **KNIHA NOCÍ** ●●
- 24 PO** 19.00 S. Germain **KNIHA NOCÍ** ●●
- 25 ÚT** 19.00 D. Kehlmann **SOUSED**
- 26 ST** 19.00 **LAĎKA KOZDERKOVÁ 75**
Host
- 28 PÁ** 19.00 **MOSTEM ZE SAN FRANCISCA DOMŮ**
Pronájem

KOMEDIE

- 2 NE** 14.00 J. Potůček **ARCHITEKTURA A HISTORIE DIVADLA KOMEDIE**
Architektonická prohlídka
- 8 SO** 19.30 **PREMIÉRA** podle M. Shelleyové **FRANKENSTEIN**
Anglické titulky
- 10 PO** 10.00 podle M. Shelleyové **FRANKENSTEIN**
Pro školy
- 19.30 L. von Trier, D. Alighieri
KOMEDIE JACK STAVÍ DŮM
+ Lektorský úvod od 19.00
- 12 ST** 18.00 **BOHEMIA BALET – PREMIÉRA 24**
Pronájem Bohemia Balet a Společnost tance při Taneční konzervatoři hl. m. Prahy
- 13 ČT** 10.00 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla **ANTIGONA**
Pro školy, koprodukce s Divadlem Drak
- 19.30 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla **ANTIGONA**
+ Lektorský úvod od 19.00, anglické titulky, koprodukce s Divadlem Drak
- 14 PÁ** 8.30 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla **ANTIGONA**
Pro školy, koprodukce s Divadlem Drak
- 11.00 T. Jarkovský, J. Vašíček podle Sofokla **ANTIGONA**
Pro školy, koprodukce s Divadlem Drak
- 17 PO** 19.30 Ch. Josephine **JÁ, JOHAN*A**
+ Lektorský úvod od 19.00, anglické titulky
- 18 ÚT** 19.30 A. Huxley **KRÁSNÝ NOVÝ SVĚT**
+ Lektorský úvod od 19.00, anglické titulky
- 19 ST** 19.30 podle M. Shelleyové **FRANKENSTEIN**
Anglické titulky
- 20 ČT** 19.30 L. Vagnerová **LEŠANSKÉ JESLIČKY**
Lenka Vagnerová & Company
- 21 PÁ** 19.30 L. Vagnerová **PANOPTIKUM**
Koprodukce s Lenka Vagnerová & Company
- 25 ÚT** 19.30 J. Maksymov **TESLA**
Anglické titulky
- 26 ST** 19.30 D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
Anglické titulky
- 27 ČT** 19.30 D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
Anglické titulky
- 29 SO** 19.30 **DERNIÉRA** B.-M. Koltès **ROBERTO ZUCCO**

●● představení v rámci ukrajinského programu

JAK SE VÁM LÍBÍ
WILLIAM SHAKESPEARE
REŽIE: ENIKŐ ESZENYI

V magickém Ardenském lese nacházejí útočiště ti, které vyhnal z města uzurpátorský vládce. Odhazují svůj předchozí život a hledají přirozenost. Šílí láskou, sní a básní, flirtují a objevují pravou sexualitu. Kolika podob asi nabude láska při této radostné a barevné podívané? Energie mladého hereckého obsazení strhne diváky do bláznivého víru záměn, proměn a převleků! V *Jak se vám líbí* ale Shakespeare nepromlouvá jen o lásce, ale také o věčném střetu člověka a přírody, města a venkova, civilizace a ztraceného ráje...

DERNIÉRA V ABC
17. 6. 19.00

ROBERTO ZUCCO
BERNARD-MARIE KOLTÈS
REŽIE: ATTILA VIDNYÁNSZKY ML.

Roberto Zucco je krásný, inteligentní mladík. Ale také krutý zabiják, který se rozhodl potrestat svět bez hodnot a bez naděje. Ve své hře se Bernard-Marie Koltès inspiroval skutečným příběhem vraha, jehož dopadení sledovala koncem osmdesátých let celá Francie. Výsledkem je drama o touze po útěku ze světa zdí, přínášející nemilosrdnou analýzu strachu, ale také romantická balada o vzpouře osvobozeného člověka a potřebě vzlétnout ke slunci peklu navzdory.

DERNIÉRA V KOMEDII
29. 6. 19.30

AKTUÁLNÍ INFORMACE
O PROGRAMU
NALEZNETE NA

WWW.
MESTSKADIVADLA
PRAZSKA.CZ

ZMĚNA PROGRAMU
VYHRAZENA

ZROZENÍ NÁRODA
Z ÚPADKU
CIVILIZACE

Co je v našem životě jistějšího, než že jsme Češi a žijeme na českém? Národní stát je však kupodivu z historického hlediska úplnou novinkou.

Národní hnutí až v 19. století zachvátila evropský kontinent a v roce 1848 stanula po boku dělníků, kteří rovněž toužili po svojí sociální a politické emancipaci. Po většné „jaro národů“ spolu s životopisy obrozenců patří k těm nejnudnějším (a nejméně srozumitelným) součástí školního výkladu. Možná proto, že historické důsledky považujeme za příliš samozřejmé.

Pavel Barša se ve své knize *Dekadence a obrození* detailně zaměřuje na formování židovského národa v kulturním a politickém kvasu vídeňského *fin de siècle*. Čili v době, kdy se lidé vyznávající židovskou víru asimilovali – byli z nich Němci, Češi, Poláci. Kniha je zajímavá nejen proto, že ukazuje, jak složitý, nesamozřejmý a vnitřně rozporný proces židovského „obrození“ byl, ale zároveň nabízí množství materiálu k přemýšlení nad dneškem. A to nevtíravě, mezi řádky.

Barša se zabývá nejen velkými osobnostmi sionistického hnutí, jako byli Theodor Herzl nebo Martin Buber, ale i intelektuály a literáty jako Sigmund Freud, György Lukács nebo Thomas Mann. Dokládá, že národní identita se neformuje pouze činy politickými, ale (snad především) dílem vědců, umělců a veřejných intelektuálů. A jejich představy o tom, co je národ, se mohou výrazně lišit. Přesto je něco spojuje.

Jak Barša vysvětluje, židovští obrozenci sdíleli kritiku liberálního řešení „židovské otázky“ (jak se dobově říkalo), založeného na „náboženské toleranci a občanské integraci“. Byla to kosmopolitní, liberální buržoazní společnost, která židovství chápala prostě jako víru mezi jinými a Židům ukládala, aby byli především „občany“, až potom národem (zda vůbec). To znamená, že

židovství se mělo z veřejného prostoru ztratit, stát se soukromým, neviditelným. A to v situaci, kdy v Evropě sílil antisemitismus i židovská migrace z východu. V posledních dvou desetiletích se Evropané setkávali s masivním přistěhovalectvím z carského Ruska, odkud Židé utíkali za perspektivou lepšího života i před útlakem. Reakce nebyly příliš odlišné od těch, jaké provázejí dnešní migrační pohyby na našem kontinentě.

Židovští intelektuálové tedy neřešili abstraktní problém, ale existenční krizi způsobenou nástupem moderní společnosti s jejím individualismem rozštěpující každou kolektivní identitu. S odporem se stavěli k vládnoucí buržoazii, k velkokapitálu, na jehož „svobodném“ proudění se podíleli i asimilovaní Židé. Proti tomu postavili (každý jinak) velký příběh o židovstvu jako kulturním, náboženském a rasovém kolektivu. I když mezi sebou vedli otevřené či literární spory o to, co to vlastně židovský národ je a zda vůbec osidlovat Palestinu (nebo jinou evropskou kolonii), spojoval je odpor k dekadentní evropské civilizaci. Paradoxně se tak židovský národ zrodil ve stejném myšlenkovém i politickém milieu jako pangermánský nacionalismus, jenž jej nakonec vehlal ve čtyřicátých letech 20. století do plynových komor. Z druhé strany pak spojenci byli socialisté bojující proti kapitalismu.

Například Herzl podle Barši využíval evropského antisemitismu, aby prosadil svoji myšlenku izraelského státu. Konspirační teorie o židovském spolčení mu umožňovala zaujmout pozici reprezentanta neviditelné mocnosti. A stejně tak využíval imperiální agendy velkých evropských států, které přesvědčoval, že Izrael bude hrází jejich zájmů v barbarském Orientu. Jako divadelník rovněž věděl, jak zaujmout masu – a využil populismus pro zrození národa.

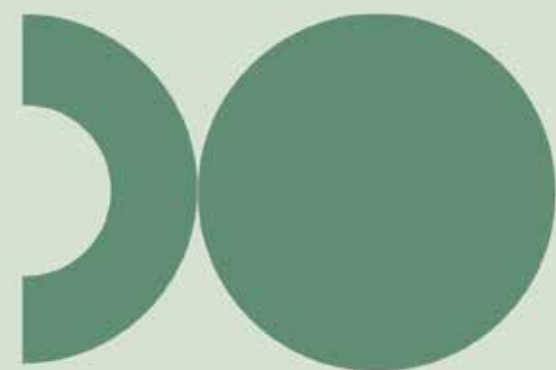
BARŠA, Pavel.
Dekadence a obrození.
Praha: Karolinum, 2024, 370 s.

Čtenář knihy se v takových momentech nemůže než zastavit a začít přemítat nad současností. Populismus, útok na liberální demokracii nebo vyprávění o zkaženém západě – to vše je nám povědomé. A stejně jako jde o politické nástroje (mnohdy oprávněně) odmítané jakožto nebezpečné a zhoubné, Barša dokládá, že mohou být funkční. Bez nich by se židovský národ pravděpodobně rozpustil v kosmopolitní společnosti a dnes již neexistoval. Zároveň jsou různé způsoby odmítnutí liberální ideje občanství ve prospěch myšlenky národa uloženy v dějinách židovské emancipace natolik, že od nich nelze odhlédnout ani při současném konfliktu na Blízkém východě. To jen zvyšuje marnost jakékoli snahy o jednoduché řešení dlouhotrvajících válek a nespravedlností.

Kniha ukazuje, že intelektuálové mají moc – vyprávět příběhy, mobilizovat davy, formovat národy. Ale právě proto jsou naše identity složité, vnitřně rozporné a konfliktní. Nejsou projevem věčné podstaty, ale lidským výtvořem. Neseme si v sobě – stejně jako Židé – boje staré více než století. A proto nikdy nelze říci, kdy na nás někde ze zákoutí naší paměti vyskočí nějaký démon bojovného literáta 19. století. Je třeba se proto učit opatrnosti, sebezpytu a dialogu. Žádná myšlenka není samo sebou. Ani ta národní.

JAN MOTAL
autor je filosof

KOMPOST

Newsletter
o udržitelnosti
v kultuře

www.idu.cz

MĚSTSKÁ
DIVADLA
PRAŽSKÁ ABCKOMEDIEROKOKO

UDĚLEJTE SI RADOST

PŘINESTE SI KOUSEK MDP DOMŮ. V NABÍDCE MÁME NAPŘ. PORCELÁN Z DÍLNY PŘEDNÍHO ČESKÉHO DESIGNÉRA JIŘÍHO PELCLA, KTERÝ SKVĚLE LADÍ S NAŠÍM SPECIÁLNÍM

ZELENÝM ČAJEM OVONĚNÝM JASMÍNEM NEBO LIMITOVANOU DIVADELNÍ EDICÍ VÝBĚROVÉ KÁVOVÉ SMĚSI DEJA VU OD MAMACOFFEE.

Kompletní nabídka na našem e-shopu:
<https://www.mestskadivadlaprazska.cz/e-shop/>

MÁJOVÉ PREMIÉRY
V KINĚ LUCERNA

KASKADÉR 1. 5.
POVAHA LÁSKY 9. 5.
BACK TO BLACK 16. 5.
PRISCILLA 30. 5.

www.kinolucerna.cz

VYCHUTNEJTE SI
VRCHOLNÉ
DÍLO NAŠEHO
SKLEPMISTRA

PHANT

PINOTAGE
RESERVE

@phant

www.houseofwine.eu

+420 774 401 600

SCÉNICKÉ KRAJINY**6. 4.—30. 6.
V DIVADLE KOMEDIE**

Výstavu obrazů Jitky Mikoláškové a soch Sáry Svobodové je možné v divadle Komédie zhlédnout do 30. června. Obě mladé umělkyně vystavují díla, která se vyznačují realistickým zobrazováním přírody – flóry i fauny –, jež je často narušováno netradičnými, výraznou barevností a dramatičností. Nejedná se o provokaci, ale dodávání dalších významů – Jitka ve svých krajinomalbách vytváří světelné aury, opary, které vypadají snově, mají však i silně znepokojující – až environmentální – akcenty. Sochy Sáry nepostrádají hravost a humor a také výraznost, interpretační pole je zde rozlehlé. V divadle Komédie tentokrát potkáte výtvarná díla, která jsou humorná, groteskní, niterná a tragická.

LENKA DOMBROVSKÁ
programová kurátorka divadla Komédie

SÁRA SVOBODOVÁ
(*1996)

Absolvovala sochařství v ateliéru Lukáše Rittsteina na Akademii výtvarných umění v Praze. Vystudovala SUPŠ sv. Anežky České v Českém Krumlově – obor kamenosochařství, kde od roku 2015 vystavuje na *Vánočních slavnostech* svůj debut – sochu medvěda. Její předešlá studia na AVU se ubírala k restaurování kamene, ale časem změnila obor na moderní sochařství. Ve své aktuální sochařské tvorbě se Sára zajímá o zvířecí tematiku, dále o podobnosti mezi zvířetem a člověkem – at' už tělesné, či povahové.

SÁRA SVOBODOVÁ:
GORILA, PŘÍBĚH OPIČÍ (2021)
plátno, akrylové barvy a kov